

Luceafărul

SALA DE LECTURĂ

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. **36** (620)
Miercuri, 15 octombrie, 2003

SALA DE LECTURĂ

E serios, fără a fi pedant, criticianul nostru cultural, dimensiunea polemică a stilului său neremarcându-se de la prima ochire. Nu e dânsul de umoare pamfletară, ci argumentativ, amant al despicării firului în patru, raliat, ca și Borges, prudenței conservatoare din scepticism bine digerat, în limitele veracității oricărei experiențe individuale bine gospodărite.

luca pițu

cristian popescu

„Fragmentaritatea este de natură structurală - este o modalitate de construcție a textului - dar și stilistică, „stilul” lui Cristi Popescu fiind un mixaj de stiluri literare și non-literare, minate la modul serios ori parodic, rămânând însă, în același timp, foarte personal și original, trăștrându-și - ceea ce optzeciștii pierduseră - ingenuitatea.

(raluca dună)

pag. 18

meditații contemporane

Coetzee câștigă
la 63 de ani Nobelul

ion crețu

cartea străină

Narațiunea *british*,
suma algebrică a vocilor

geo vasile

pag. 19

Scrisoriile din Rusia, ale Marchizului de Custine, datând din deceniul patru al secolului XIX, permit, prin translatarea sensului observațiilor, reflecțiilor și analizelor autorului, o uimitoare, perfectă aproape, reprezentare a condiției civilizației românești din a doua jumătate a ultimului veac - o condiție în mare măsură neschimbată astăzi și care prezintă mari primejdii, amenințând ca, sub multe aspecte, să dureze indefinit. Ciclu "Snopes", datorat geniului în același timp nobil narativ și infinit poetic al lui Faulkner, poate fi luat schimbând toponimia și onomastica - drept istoria formării unui oarecare capitalism românesc și anume a celui format inițial pe ruinele marilor averi funciare, firește dezintegrate după primul război mondial și, încă odată, prin jefuirea, după 1989, a unei bogății paradoxale, în sensul de a fi

caius traian dragomir

ost atât națională, cât și fără stăpân. Flem Snopes (și clanul său) se îmbogățește nu așa cum se îmbogățește orice scroc (deși, neîndoielnic, este și un scroc), nu așa cum se îmbogățește orice personaj cinic și lipsit de morală cea mai elementală (fiind și cinic și imoral), ci în nodul în care o face omul când nu este în nici un fel om, acela deasupra căruia nu plutește nici o transcendență de natură să îl determine, simțindu-se liber prin chiar îndrăgirea arătată - pervers, neclar și totuși îndrăgjit, continuu, cu o perseverență de șel - lui Dumnezeu, precum și semenilor. Așa se realizează îmbogățirea nu împotriva legilor (sau, mai corect, legislației), ci împotriva celor Zece Porunci, ale Decalogului lui Dumnezeu. Simbolul voinței lui Iem, ținând de cea mai exactă imanentă, este „Casa cu coloane”, aspirație și concept azi multiplicat la nesfârșit, în întregul fost „lagăr” comunist, ca dovadă a înclinării tuturor noilor inițiative - peste tot și evident, nu în ultimul rând în România. Societatea examinată de Custine, ori aceea a apariției și dezvoltării capitalismului lui Iem Snopes, nu este identică celei în care bogăția s-a datorat lui (și a fost acumulată de) James Watt, Thomas Edison, Vestinghouse, Siemens, Krupp, Marconi, Ford, Daimler, ori fraților Wright, lui Bill Gates, ci aceia a speculei și degradării. Marii creatori ai tehnicii prezentului și istorului sunt fondatorii societăților de înfacere, ai programelor de asistență și ai maniacii palatelor cu portaluri împo-obje de colonade.

Între modelele culturale și sociale ropuse de literatura modernă - modele emne de a fi asociate imaginii pe care noi ținem ne-o putem forma asupra identității noastre fundamentale - care sunt acele pte să funcționeze, și să ne lumineze asupra propriului destin, să îl facă, eventual, otrivit transferului din imaginar în real - u poate invers: chiar să sublinieze, să în-

tărească, să definească realitatea realului? Desigur, împotriva imaginii fals nobiliare (aceea a lumii - redată de Custine), ori subuman burgheze („Trilogia Snopes”) ar părea că poate să stea romanul - sau manifestul - tipic aristocratic, dar acesta devine curent simplă melodramă snoabă, ori istoria eroică, sau erotică sau, în sfârșit, literatură a variantei umane cinice, sarcastice, bravând lumea irelevant și neverosimil. Exemple pentru toate aceste posibilități ale falsei transgresări a mizeriei anti-culturale, deprimant nulă ca bază educațională, pot fi găsite aproape la nesfârșit. Chipurile autentice, puternice și sigure, în care este depășită oroarea burgheză sunt însă, în arta narativă a secolului XX, acelea ale lui Swann și Sartoris, creațiile inegalabile ale lui Proust și, din nou, Faulkner.

Swann, cel de purtarea căruia se amuză mătușile povestitorului, incapabile să-și imagineze - banal mediocre, aparținând totuși celei mai înalte societăți bazate exclusiv pe avere și pe o tradiție limitată la stereotipii vechi de câteva generații - dis-

„Sartoris“

tinția lumii, frecventată de prietenul familiilor, se așază la umbra nu atât a fetelor în floare, ci a unei nobilimi în extincție. A accepta decadența, și chiar descompunerea, în primul rând afectivă, a singurei societăți capabilă să se opună celeilalte decăderi, progresive, a lipsei de stil, a rupturii cu subtilitatea, cu inteligența cu educația, deci a rupturii cu trăirea pur și simplu, cu puterea de a simți ceva decisiv, a prefera să simți rău, să suferi, în loc de a simți meschin și, astfel, a nu simți deloc, este ce face tragismul căutării „timpului pierdut”. Prea puțini vor fi în stare să distingă, însă, între ceea ce s-ar putea numi aparentul, falsul snobism al lui Swann și gestul discret eroic, între, deci, eșecul său și noblețea sacrificiului pe care îl desfășoară într-o totală delicatețe a neexprimării de sine, evident, uneori aproape arogant eroice. Swann împinge eleganța gestului până la maximum absolut al inaparenței.

Faulkner este cu mult mai clar: Sartorișii sunt personajele integral contrarii Snopșilor - ei oferă mediului lor nu profilurile personalităților excepționale, cu care sunt sau nu sunt dotați, dar pe care și le asumă pur și simplu, ci fapte precum iubirea colonelului Sartoris pentru Eula Snopes sentiment ce spune tuturor că singura existență adevărată este aceea în care ființa se preschimbă în exprimare de sine, în care exprimarea este mai puternică decât ființa, pe care pur și simplu o carbonizează. Toți bărbații familiei Sartoris acționează, trăiesc și sunt astfel. Tânărul Sartoris moare ca pilot de încercare, punându-se în serviciul unei experiențe absurde. Femeile care îi cunosc nu pot fi despărțite de ei nici prin moarte (finalul romanului).

Spun ceva aceste modele - românismului, astăzi? Desigur: ele arată că în această lume timpul curge - ca și destinele - împotriva celor cu adevărat demni, strălucitori, autentici, dispuși eventual să suporte oprobiul aparente decadențe, care marchează adevărata valoare. Atât doar că marile culturi sunt cele care luptă cu timpul și cu destinele, iar noi întârziem să înțelegem aceasta.

Sechele cenzoriale

marius tupan

Noi, cei care am fost aleși de cenzură, cum ar fi spus Marin Sorescu, pentru că-i cream mereu insomnii, am rămas cu unele sensibilități, ce ne individualizează diferit în timp. Unii au început deja să o regrete, după invazia scenelor scatologice și intimiste, alții spun că nu era cea mai rea instituție din cele posibile. Doh, dintotdeauna spiritele iconoclaste au defilat prin literale române cu straie jenante și compromițătoare, rămase însă meteorice într-o cultură. De aceea, nu vom întârzia asupra lor, ci ne vom arunca privirile spre cei care făceau mare zarvă mai ieri în jurul îngrădirii libertății de expresie. Tocmai aceștia devin uneori intransigenți, ne mustră pentru iresponsabilitatea (!) noastră de a găzdui în revistă foiletoane și pamflete ce vizează excesele unor colegi. Dacă Fănuș Neagu, spre exemplu, e atacat violent de o jună agitată, cu un nume apostolic, trebuie să înghită în sec, iar, dacă reacționează, noi să nu-i publicăm textul? Nicidecum. Ironizat în numeroase ocazii de Goma și Tepeș, firește că Augustin Buzura trebuie să riposteze, măcar o dată. E o chestiune de bărbăție, nu? Echidistanți, oferim spațiu editorial tuturor celor nedreptățiți, fiindcă numai așa, prin mai multe opinii, putem accede spre adevăr. Niciodată nu vom accepta punctul de vedere al lui Nicolae Breban care crede că, dacă i-a fost analizată cu exigență un roman, trebuie, neapărat, să comandăm (!) un text, pentru a-i fi reabilitată poziția de prozator privilegiat. Campanii de acest fel se practicau altădată, când doar anumiți autori, pe placul regimului, trebuiau să fie protejați și impuși, fiindcă erau, nu-i așa?, scriitorii oficiali. Urâte vremuri! Necruțători cu fanfaronii, învârțitii, snobii și partinicii, Alexandru George și Gheorghe Grigurcu stârnesc multe controverse. În loc să le răspundă cu calm și temeinicie, cei vizați fac diligențe pe lângă noi să-i mai temperăm sau să le mai rărim aparițiile. Ca și cum asta ne-ar fi menirea! Nu cumva personalitățile recunoscute răspund în fața semenilor și a istoriei literare, fără mijlocitori? Mai ales că o mare parte a lor sunt civilizate, avizate, îndreptățite să ia atitudine, nu doar estetice, ci și morale. Marginalizat, minimalizat, contestat, învinuit de colaboraționism (acestea și multe altele, valoarea, în primul rând, i-au făcut mari servicii, de Istoria... sa s-a epuizat rapid la fundația noastră), Marian Popa avea dreptul (și, mai ales, obligația) să elucideze multe enigme născute în jurul său, să-i demaște pe agresorii de serviciu și, nu în ultimul rând, să potolească pofta de senzațional a curioșilor. Mai simplu spus, trebuia să se apere în fața aceluia care i-au căutat mereu noduri în papură. Cartea s-a extins pe 370 de pagini, grație și întrebărilor noastre provocatoare, și nu suntem siguri că ne vom opri aici. Depinde de violența cu care vom fi întâmpinați. Cei care n-au intrat în posesia Istoriei ..., citind Avocatul diavolului, se vor grăbi să o cumpere într-o nouă versiune (care va apărea la sfârșitul acestui an), fiindcă dialogul său cu subsemnatul e neprotocolar, necruțător, dezvăluind multe racile ale unei perioade pe care unii încep deja s-o ignore sau s-o uite. Nu-i cazul: poate oricând reveni dacă nu suntem atenți.

„Școala de morți frumoase” (I)

raluca dună

„Dacă m-ar întreba cineva ce instituție ar trebui să-și aibă sediul în casa (fostă de nebuni) în care a murit Mihai Eminescu, aș răspunde cu siguranță: ȘCOALA DE MORȚI FRUMOASE. Fără vacanțe. Fără repetenți. Doar *magna cum laude*. (...) Vrem învățământ absolut superior. De înaltă ținută.”

La această școală învață elevul Cristi Popescu, străduindu-se din greu, visând să ajungă premiant. Nu este o școală (optzecistă) de literatură. Este o școală (nouăzecistă) de viață și de moarte sau, mai bine-zis, pe viață și pe moarte. Citindu-i pe „nouăzeciștii” Cristi Popescu și Ioan Es. Pop (între care există profunde legături de rudenie literară), înțelegem la ce folosesc aceste stranii învățături: la o „știință a morții”, care să desăvârșească, să ordoneze o existență și o realitate insuficiente, mutilate, haotice. Un fel de luptă cu demonul interior, cu „biografia”, din care să iasă învingător îngerul de (pe) hârtie.

Caiet de citire și de caligrafie (Editura Vinea, 2003), subintitulat *fragmente de jurnal*, este al doilea volum postum al lui Cristi Popescu (1 iunie 1959 - 21 februarie 1995), după ediția anastatică „**Arta Popescu**”, publicată într-un număr special al revistei „*Manuscriptum*” (1-4, 1999). Prezentul volum „reproduce” „singurul dintre nume-

cronica literară

roasele caiete ale lui Cristian Popescu despre care putem afirma, fără dubii, că se poate bucura de statutul de operă încheiată.” (postfața editorului Nicolae Ţone). De proiectul unui caiet, poreclit **C.C.C. (Caiet de citire și Caligrafie)**, Cristi Popescu pomeniște într-adevăr în mai multe rânduri (de prin „**Arta Popescu**” sau **Familia Popescu**): fragmente din acest caiet sunt publicate în revistele „*Luceafărul*” și „*Adevărul literar și artistic*”, între 1990-1994. Textele publicate în **Caiet de citire și de caligrafie** nu sunt așadar întru totul inedite (unele fragmente au fost incluse și în monografia lui Horea Poenar **Cristian Popescu**, Editura Aula, 2001), cu adevărat „inedit” fiind modul de prezentare (asamblare) a textelor.

Textele sunt grupate în capitole, zece la număr, capitolele sunt alcătuite din texte de dimensiuni variabile, de la un paragraf la câteva pagini, fiecare purtând un cuvânt (cuvinte)-titlu, tipărit cu majuscule, plasat la început. Cei care au citit celelalte volume semnate Cristi Popescu: **Familia Popescu** (1987, reprodus și în antologia lui Marin Mincu, **Poezia română actuală**, I, 1998), **Cuvânt înainte** (1988), **Arta Popescu** (1994) sau măcar au avut sub ochi ediția anastatică „**Arta Popescu**” (1999) nu vor fi deloc surprinși. Cărțile lui Cristi Popescu sunt alcătuite din fragmente, fragmentele, la rândul lor, din alte fragmente, adesea dispuse diferit în pagină unele față de altele, textul fiind împănăt cu diverse imagini și desene (floricele,

autoportrete, pete, ștersături, sublinieri etc.). Fragmentaritatea este de natură structurală - este o modalitate de construcție a textului - dar și stilistică, „stilul” lui Cristi Popescu fiind un „mixaj” de stiluri literare și non-literare, mimate la modul serios ori parodic, rămânând însă, în același timp, foarte personal și original, păstrându-și - ceea ce optzeciștii pierduseră - ingenuitatea.

Să nu uităm: **Caiet de citire și de caligrafie** este un „caiet”, un jurnal, nu o „carte” de poeme; este adevărat că orice formă de literatură înseamnă pentru Cristi Popescu o formă de jurnal, o „autospovedanie”, că distincția dintre „eul biografic” și „eul auctorial” i se pare imposibilă și falsă (vezi capitolul **Hohotul**). Totuși, înclin să cred, deși editorul ne prezintă volumul ca pe unul de poeme, că trebuie să-l citim ca pe un jurnal cu implicite valențe poetice. Pentru că, aplicându-i o grilă strict estetică, volumul s-ar umbri pe alocuri (unele pasaje eseistice, explicative, detensionate poetic, comentarii pe marginea unor cărți, mărturisiri sau „variante” fără valoare intrinsec literară). Există și în **Arta Popescu** astfel de fragmente eseistice ori livrești, dar acolo au o certă funcție estetică (uneori prin simpla contextualizare, prin raportarea la „stilurile” învecinate); în **Caiet**, astfel de fragmente au o funcție strict personală sau afectivă; „omul Cristi Popescu”, (iar nu „autorul”) băjbăie, încercând să-și lămurească, pentru sine, anumite lucruri. **Caietul** este scris pentru sine, pentru confruntarea cu sine și nu cu literatura - cu „domnul cititor” sau cu „domnișoara-cititoare-frumoasă-și-trecătoare” din **Arta Popescu**. Ceea ce nu înseamnă că în **Caiet** vom da peste un alt Cristi Popescu, ci doar peste unul dornic să se înțeleagă, nu doar să strălucească (pe Cristi Popescu l-am putea compara, ca geniu lingvistic, cu Cioran și I.L. Caragiale, dar un Cioran cu adevărat sinucigaș sau un „Caragiale la masa de scris a lui Eminescu” - titlul unui fragment din **Arta Popescu**).

Jurnalul lui Cristi Popescu este jurnalul unui om mutilat care încearcă să se adune, să se reconstruiască prin scris, care face eforturi disperate de a ieși din infernul bolii (schizofrenie). Obsesiile jurnalului sunt aceleași cu obsesiile cărților de poeme, doar că aici, uneori, sunt redată într-un mod mai explicit: nașterea-moarte, începutul-sfârșit (e citat Șestov, cu „Noi vom merge spre începuturi, vom merge spre sfârșituri, deși știm aproape cu siguranță că nu vom ajunge nici la început, nici la sfârșit.”), (auto)mutilarea („Și când fac aceste exerciții de automutilare sînt - pentru că le fac - mîndru. Trage apa, Doamne! Trage apa lacrimii Tale peste mine!... Mă asurzește hohotul diavolului.”), trupul ca materie subumană, infernală (carnea care „pute”), modelul biblic al unei „Cărți a cărților” (care să le „subsumeze” pe toate), femeia ca „figură a lumii” (femeia-fecioară-și-evă).

Am putea considera că, în jurnal, Cristian Popescu pendulează între două mari obsesii, între obsesia literaturii („Nu există însă notație pură, necaligrafiată, neîncercată subteran de alte și alte rânduri citite într-o viață.”) și obsesia mântuirii - „încercările” de „teologia literaturii” (frumoasa replică la

cultul cioranian al indoieiilei continue: „Continui în-doielei, a cunoașterii i se opune unul întreit al credinței.”). Cristi Popescu „face literatură” cu credința unui mistic păcătos în mântuire: „Făcînd literatură și cu scopul de-a clădi (cît de cît) la mine, de-a mă mai curăța (încet-încet) de păcatul adunat zi cu zi, o viață întreagă scriînd și ca să las pe hîrtia spiritual-igienică leștul, mizeria, jegul păcătoșeniei...”. Metafora ambiguă a „hîrtiei igienice” și „toposul” veceului („Primele încercări literare ale poetului Popescu datează de la frageda vîrstă de 7 ani. Le scrijelea cu un cuțitaș pe ușa veceului din casa părintească.”, în **Arta Popescu**) trădează o anumită predilecție, psihanalizabilă, pentru zona materialității scabroase a trupului, dar, pe de altă parte, jurnalul mărturisește dorința de eliberare din infernul trupului „îndrăcit” și de convertire a mizeriei în curăție. În câteva pagini emoționante dedicate pictorului pitic Toulouse Lautrec, pornind de la mărturisirile acestuia, Cristi Popescu vorbește despre înțelegerea trupului și a „necurăției” lui ca pe o șansă a salvării sufletului: „Piticul este circ întrupat. Pentru că circul este profundă alchimie între suflet și trup.” Și poetul este un „circ întrupat”, iar poemele sale „nu exorcizează, ci salvează.”

Poemul este proteza (simbolică, spirituală) a acelei mâini (trupești) (auto)amputate. Iar dacă arhetipul oricărei cărți este

Biblia, modelul poetului este - pentru Cristian Popescu - modelul cristic. De aici, jurnalul ca „*mîntă continuă*”, mistică: „(De-asta scriu: ca să mă nuntesc... Scriu din aceleași motive din care există și lumea.)” și frumoasa metaforă euharistică a pâinii înmuiate în vin:

„**PÎINEA BOGATULUI CU DUHUL**
a) Îți mai trebuie neapărat încă două pîin gonflabile, că sînt prea mulți în casă și asta singura pe care o ai, de cîte ori s-o mai lipești și s-o mai coși... b) Proteze de mîini sau de picioare făcute din pîine bine coaptă, muiat în fiecare zi în vin. Și cică pîinea aia nu s usucă niciodată, nu prinde mușgai și se fac chiar trup din trupul tău. c) Se scobește pîine la un capăt, pînă i se scoate tot miezul; s umple apoi pîinea cu cenușă; se coace cîtev zile la flacără mică, de luminare, și cum cres cuiele din ea, se bat imediat la loc.”

Și ce e mai frumos în jurnalul unui poet decît să-l descoperi ca pe o pîine bine coaptă muiată în vin, umplută cu cenușă și cuie?

În curtea lui Ulise (mitologii)

**bogdan-alexandru
stănescu**

„Nu știu nici dacă dorința mea de a trăi «altfel» relația mea cu literatura s-a datorat deontologiei de tip religios, relativ curentă la scriitorii «serioși» în anii '70 când am început să scriu (scrisului îi sacrifici totul, începând cu viața ta personală) sau orgoliului artistic (să nu semăn cu nimeni) sau părții echilibrat-clasic-burgheze din structura mea (repulsia față de excese și risipă)”. **Întâlnirea**, ca tip de narațiune, de situare față cu propriul act creator aparține *modernismului umanist*, marelui modernism, care privește demersul ludic cu condescendență, “povestea” cu îngă-

când sunt adoptate, lăsând impresia că au fost, de fapt, tolerate. Monologul interior captează materia romanului, absoarbe incidentele într-o magmă din care inconștientul cu greu se desprinde de materia conștientă, sentimentul de relativitate absolută fiind indus și de incertitudinea unei “constanțe” ontologice a personajelor secundare (așadar a lumii, a Umwelt-ului). Lipsa unei riguroase siluete ontologice a personajului secundar - cel ce înconjoară pentru a delimita granițele “corporale” ale personajului principal, ale naratorului “visător” - implică destrămarea subiectului. Raportarea la lume are rolul de a facilita individualizarea: aici, politicul face ca certitudinea palpării Celuilalt să dispară.

Profesorul Traian Manu, întors în țară după o lungă perioadă de timp, în care a “reușit” în carieră, se vede înconjurat de infinite neamuri, între care petrece câteva zile de coșmar: nu va ști, în ciuda rememorărilor obsesive (adevărate trambuline de pe care autoarea face salturi în materia vâscoasă a memoriei personajului), câți dintre acești oameni erau în slujba Securității, sau, mai grav, câți îi erau cu adevărat rude:

“Toate zilele astea au fost oboșitoare... Călătoria, congresul nostru, vizita la tinerii căsătoriți... Numai lucruri imposibil de evitat...”

- De evitat ar fi fost dilema ta finală... Ei, adu-ți aminte ce surprinși au fost când ți-au auzit dilema... Dacă aceea era sau nu familia ta... O metaforă, desigur, dar ei nu au luat-o așa...

- Nu, nici gând draga mea... Ochii lui măriți, cu albastrul mai decolorat, mai dezorientat de sticla groasă a ochelarilor.

- Nu a fost vorba de nici o metaforă... Când eram printre ei, acolo, de mai multe ori m-am întrebat: oare acestea sunt chiar rudele mele? (subl. n.)

Paralela cu Ulise capătă o dimensiune tragi-comică, dat fiind că adevărata Ithacă se dezvoltă în aspecte ireale: poate fi România, dar în același timp și țara de adopție. Astfel, anii de război și de “Odisee” pot fi comprimați în câteva zile.

Atmosfera României comuniste, percepută de un Străin (fiindcă Traian Manu este unul, din clipa în care realizează că ultima rădăcină a fost smulsă - o iubire din tinerețe) pare identică celei din **Iarna decanului**: același cenușiu terifiant ce

îmbracă atât chipurile cât și siluetele. Călătoria lui Traian Manu are scopul de a recupera o umbră: poate fi a tinereții pierdute sau a unui Eu după care ajungi să tânjești la o anumită vârstă.

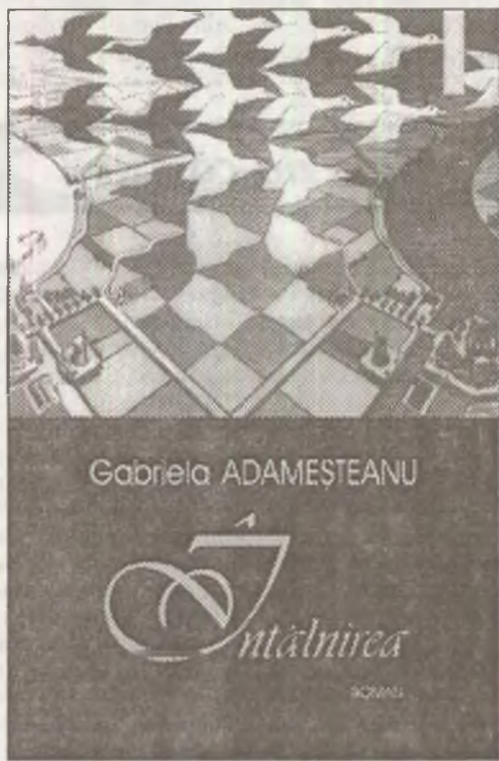
Totuși, în ciuda plasării profesorului Traian Manu ca nod al narativului, greutatea simbolică va cădea pe umerii celuilalt personaj fundamental al romanului: soția Christa, bântuită și ea de coșmarul propriului trecut în Germania nazistă, trecut ce include adolescența și prima tinerețe. Apropos de numele personajului, trebuie să spun că, din punct de vedere stilistic, dar și al tehnicii narative adoptate, romanul Gabrielei Adameșteanu se aseamănă izbitor **Casandrei** lui Christa Wolf... Coincidență, sau nu?

Christa este personajul cu vocea cea mai încheagată, mai puternică, dar și personajul căruia i se dedică analiza psihologică cea mai fină și mai iscoditoare. Istoria ei personală este construită pe o doză de suferință net superioară celei de care a avut parte Traian Manu (dacă suferința suportă comparația); tocmai de aceea ea refuză orice întoarcere în spațiu, argumentând diferența față de o întoarcere în timp. Dar, de fapt, teama ei este chiar aceasta: ca nu cumva timpul coșmarului să fie regăsit. Maturitatea ei este construită pe schelăria unei permanente terori a trecutului: ea poate fi o Circe pentru un Ulise slab, dar nu își duce până la capăt acest rol.

cronica literară

Simplificând, Traian Manu este personajul amintirilor și al percepțiilor: pe când Christa își rezervă domeniul reflecțiilor, al zbuciumului neîntrerupt. Este lucrul care mă obligă să spun că avem de-a face cu un roman feminist: practic, Traian Manu își refuză rolul de persoană rațională, este slab, se lasă condus (într-o manieră *feminină*) de cei care-și impun asupra lui superioritatea (chiar numai cea fizică). În schimb, Christa are puterea de a alege să omoare trecutul (alegere imposibil de pus în practică - aici stă punctul forte al romanului), de a-și construi singură o nouă viață pe ruinele coșmarului.

Întâlnirea este un roman al marelui modernism și în sensul în care își asumă dificultatea lecturii: nu se citește deloc ușor, și nu întotdeauna cu aceeași plăcere, trebuie s-o spun... Nu am citit nici un dosar de la Securitate, dar am senzația acută a unui ton “fals” - intertextualitatea aceasta obosește în cele din urmă cititorul. Acest roman folosește o rețetă pe care personal o consider epuizată, într-un moment când narativul este reinventat. Este alegerea autoarei, un risc ele pe care sunt sigur că-l conștientizează... Mădele trec.

duința celui ce știe că are nevoie de ea... etc. Avem de-a face cu un roman ce dezvoltă o nuvelă, - sau cu o nuvelă ce s-a dezvoltat în roman (diferența ar ține de poietică).

Ultima carte a Gabrielei Adameșteanu abandonează suportul oferit de realism în **Dimineața pierdută**, se dezvoltă pe parcursul lecturii până la a atinge o complexitate onirică, reușind să lărgescă granițele realului - să le forțeze - până la pierderea coerenței “clasice” (coerență de care autoarea s-a ferit întotdeauna, dar cu care a și cochetat, în același timp). Există însă o coerență: aceea a poemului, a unei sintaxe articulate riguros în cadrul mai larg al unei intuiții aplicate vieții. Faptele, narativul își pierd întâietatea (în cea mai pură tradiție modernistă), atunci

Fixarea în timp și în istorie

Noul volum al Ioanei Dinulescu - **Orașul lui Heidegger** - după **Călătorie de recunoaștere, Legea și Visul, Eu și Lumina, Cortina în fața mării, Steaua lui Ion, Sufletul, această ficțiune**, având trei secțiuni (**Orașul lui Heidegger, Visul lui Ioan, Casa văduvei**) îi întregeste și îi fixează hotarele universului liric într-o metafizică poetică originală cu rezonanțe hegeliene/heideggeriene. Numele filosofului existențialist, autor al unei opere fundamentale, **Sein und Zeit**, prezent chiar în titlu, reluat în poezia omonimă, leagă, prin evocare, poezia de filosofie. Ioana Dinulescu se depărtează, se detașează de lirica feminină prin abandonarea sentimentalității în favoarea reflexivității. Sensul căutării nu mai e definirea sentimentului, ci definirea ființei prin raportare la timp/temporalitate, însuși sensul faptului de a fi.

„Orașul lui Heidegger“ e un topos în spiritualitate; numele marelui filosof evocă și circumscrie un spațiu în care ideile despre ființă și timp plutesc pentru a se închea în șuvoiul unei gândiri poetice ce-și găsește în această filosofie punctul de sprijin necesar cuceririi dominante de verbul *a fi* este oarecum sugerată prin titlu. În viziunea poetei, însă, „orașul lui Heidegger“ e un spațiu închis, orașul fără „ieșire la mare“, orașul în care „filosofii/ sunt mai numeroși ca măcelarii“, identificat fizic și prozaic cu „orașul colbului“ - Craiova. E un spațiu terifiant și apăsător, bacovian, care strivește personalitatea, care determină la înstrăinare și însingurare, sentimente proprii existențialismului.

Prefațând volumul ca o artă poetică, metafora poate desemna acel spațiu ficțional platonician-eleat, un microunivers, decupat în macrounivers, necesar primenirii și salvării spiritului din marasmul tentațiilor fenomenalității. Eul poetic nu se definește prin abulie, ci printr-o revoltă indirectă mascată de ironie. Omul, ființă rațională și sentimentală, se raportează, se circumscrie acestui spațiu în care timpul are o durată subiectivă: „Joi: miezul veșted al săptămânii...“, iar spațiul, una teribil de concretă - Craiova văzută „în miez de decembrie“ (**Bârfind ca filosofii**) sau pe caniculă, într-o „după-amiază de joi“ (**Craiova, 40 de grade la umbră**), o „cetate asediată“ în care viața e mereu asaltată/ amenințată - „hârâie mototolită în grabă,/ pângărită de cafeaneaua unui poem/ e viața noastră cea de toate zilele“. E un loc atins de o maladie bizară acest oraș „cu o mie de colțuri/ astmatice,/ cu o mie de guri mestecând colb/ și hârtii unsuroase“ (**Mireasa primarului, Dimineți incolore**) în care lupta e lipsită de strălucire, animată fiind de meschine imbolduri. Spațiul se dilată, înglobat în altul - Balcania (**Sabia lui Satan**). Bacovianismul poetei e un bacovianism balcanic, în care lenea, bârfa, invidia capătă consistență materială, devin personaje. Contururile orașului se vizualizează prin ironie, detașare, dezabuzare. Sentimentul de apăsare, de încorsetare e surmontat printr-o infatuare jucată, dezabuzare. Sentimentul de apăsare, de încorsetare e surmontat printr-o infatuare jucată, pozată, căci suferința eului ce se simte străin în timpul său există și persistă (**Apocalipsă amânată, 27 mai 2002**).

Prezența unui Dumnezeu somnolent și trist nu anulează granița dintre jos și sus, noi și Dumnezeu, profan și sacru. „Dumnezeu în

ceruri/ și noi pe pământ“. Omul poate renunța la idealul său pentru o fărâma de materialitate, de exces acumulativ, dar efortul său de renunțare nu interesează pe nimeni. De aici replierea în propriul eu: „No man's land: dau un regal/ pentru o leafă de poet/ la primărie, pentru un bilet/ de loterie“ (**Leafă de poet**). Ideea se regăsește și în **Un poet din Osica**. Modul de trăire/ființare în timp într-un spațiu clausturant e mereu ironia, defiderea, mefiența. În acest spațiu profan și dezavuat se amestecă în falfăiri de o clipă imagini sacre prelucrate de imaginația lucrativă a poetei - Regele Ioan din Tibet, Îngerul păzitor, Pythia, Satan, zilele sacre Joi, Vineri, Miercuri alături de imaginea redundant-banală a „vecinci de la nouă“ care scutură preșul peste idealurile poetei, semn al invaziei unei grele materialități.

Întrebări retorice - *Merită să scrii poezii?* - ascund o revoltă abia disimulată, ascunsă în „ciorna destinului“. Învăluită într-o „glorie tristă“ de poet provincial, eșuat într-o provincie inhibitoare. „Camera de la 8“ cu veranda și florile sale anemice, cu pisica plină de purici, cu eterna „vecină de la nouă“ sunt motive în acest univers traversat de mari și continue contradicții. Eul se simte exilat în fantasmă, înfiind, în numele său Himera (**Mă visează tigrul**). Destinul poetului stă sub semnul mitic: imaginea poetului răstignit pe străzile egiptenei Alexandrii (**Steaua poetului răstignit**), „o zi în libertate“ înseamnă însușirea spiritului gregar (**Să mă alătur turmei?**).

Un aer infatuit, histrionic, o nemulțumire metafizică ce vine și din greutatea de a-și găsi locul în timp adie peste aceste poezii în care relativul și absolutul, profanul și sacralul sunt

paralele, imposibil de împăcat, generând o „lehamite“, o greață existențială greu de combătut (vezi **Lehamite, Veac de hârtie**).

Visul lui Ioan (12 poezii) transgresează un spațiu dezavuat pentru a poși în fantezie și onirism. Viața ca vis, ca iluzie, paradoxul existenței în existent sunt idei purtate de pasta cuvintelor, metafore îndrăznețe. Omul repopulează visul-existență cu prieteni și zei zoomorfi la hotarele timpului mitic (**Anul 2000, Prieteni noi, Visul lui Ioan**). „Casa poezilor“ e locul unei limbi universale. Legenda Turnului Babel reînvie (**Maghiara, sârba și oltenasca**) cu ideea că oamenii se pot înțelege dincolo de istorie și timp prin limbajul dulce al poeziei. Binele și răul nu pot fi separate riguros, căci, aluzie la vechea legendă bogumilică, Dumnezeu și Satan sunt frați (**Fulgerul verde I**), își fac „cu ochiul, complice“ participând la toate manifestările ființei. „Fulgerul verde“ poate fi liberul arbitru prin care omul se raportează la Divinitate, menținând, prin poezie, legătura cu cerul și eternitatea, deși, uneori, se simte trădat: „Din înalțuri abstracte, le Bon Dieu/ zâmbește batjocoritor către mine./ aruncă zarurile oscioarelor mele/ în palmele lui Satan“. Casa

ana
dobrescu

galaxia cărților

văduvei delimitează concentric un spațiu personal, populat cu obiecte, care, în loc să apropie, îndepărtează, însingurează: „Am de toate: șurubelnițe fel de fel./ ciocane și piulițe./ cuțite argintii cu lamă de damasc. (...) Femeie singură, nebună./ ce-ți lipsește? - mă apostrofează/ îngerul sugrumător.// Sufletul, această ficțiune./ mă împinge să-mi iau zborul/ de la etajul opt, să cobor/ pe frânghiile de rufe întinse la uscat.// din nacela lui Dumnezeu“. Poemele acestei secțiuni sunt poeme ale definirii eului. Raportarea la sine e însoțită de o dulce ironie, înțelegătoare și ocrotitoare (**Satan se lamentază**). Unele idei, imagini definind stări obsedante se repetă aproape identic (**Coturnii reginei cu Fără surle și trâmbițe**). Ideile circulă în fluidul inspirației pe principiul vaselor comunicante. Poeta nu poate ieși dinsine însuși, dar poate evada în fantezie și vis (**O zi în Galapagos**), interogându-și *vara* sentimentală în absența unui Dumnezeu ludic și uituc (**Dumnezeu joacă leapșa, În grădina la Nicole, Bucuriile Văduvei**).

Singurătatea, înstrăinarea, însingurarea, detașarea, retragerea în lumea sa (biblioteca, gândirea, fanteziile) și în sine definesc atitudinea eului în lume. Ființă și timp se însoțesc permanent, heideggerian, categoriile apriorice se înmulțesc. Integrat în viață, nu doar spațiul și timpul sunt apriorice, dar și adevărul - despre sine, despre alții, despre lume, lumea ca atare, socialitatea, moartea, conștiința sau istoria ca succesiune de epoci și de generații. Cu cât înaintează în timp, omul ia cunoștință de toate acestea, înfiorându-se de adevărul Ecleziastului: „Nimic nu e nou sub soare“.

Repetarea unor structuri poetice, metafore și versuri poate susține acest adevăr personal poetic pe care poeta și-l spune, și-l repetă. Fixarea în timp și-n istorie înseamnă conștientizarea propriei ființe, a propriei ființări. Istoria personală alunecă în cea universală, sensul acestei contopiri fiind aflarea armoniei.

1) **Utopia nisipului**
(Gheorghe Vidican),
Biblioteca revistei
„Familia“

2) **Chipul-vânt**
(Ghenadi Ayghi),
Editura Ivan Krasko

3) **Poemul precum actul sexual**
(Virgil Panait),
Editura Zedax

4) **Prozaice himere**
(Alexandru Coflescu),
Editura Revistei
„Convorbiri literare“

Unde ne sunt criticienii?

luca pițu

revendică, asemeni lui Gheorghe Grigurcu, de la Eugen Lovinescu și proiectu-i sincronist, plăcut însă surprins să observe că din urmă vine, veloce, unul mai jun și, culmea, mai puțin năbădăios, cu dorul criticii neliterare, a criticii culturale, a deconstrucției maioreșcizante, a analizei ideologiilor subiacente multiplelor tendințe intelectuale de la noi (ori de aiurea), cum reiese din **Retori, simulacre, imposturi** (Editura Compania, București, 2003), unde ni se propun „șase teme de reflecție pe care un tânăr eseist le tratează ca pe niște *chestiuni arzătoare*: cât și cum suferim de pe urma mediului urban desenat de arhitectura perioadei comuniste; ce vedeam la teatru până în 1989 și mai vedem, din când în când, și azi; de ce ar trebui să-l recitim pe rău-înțelesul Maiorescu; cât de raționale sunt discursurile care ne îndeamnă să apucăm spre Europa; care ar fi salvarea *omului recent*, după H.R. Patapievicu, și de ce ar trebui să fim cu tot dinadinsul postmoderni, după Ion Bogdan Lefter“.

Am stat, părăsind ultimul Târg Livresc din Capitală, o săptămână și am cetit opul șiulean cu pixul în mână. O dovedește exemplarul nostru, extrem de bogat în sublinieri și băgări de seamă marginale. Cum o să prezint cartea (al cărei titlu, reverență pentru Mentorul Junimei, manipulează parodicește ceva precum **Oratori, ritori, limbuți**)? Ei bine, semnalând lectorului eventual temele regândite la paginile mele strategice, nu înainte de a semnala particularitatea *number one* de scriitură a universitarului brașovean de dată recentă: gradul zero al emfazei, proprietatea termenilor ventilați, acuratețea limbajului de specialitate. E serios, fără a fi pedant, criticianul nostru cultural, dimensiunea polemică a stilului său neremarcându-se de la prima ochire. Nu e dânsul de umoare pamfletară, ci argumentativ, amant al despicării firului în patru, raliat, ca și Borges, prudenței conservatoare din scepticism bine digerat, în limitele veracității oricărei experiențe individuale bine gospodărite. *Sic rebus stantibus*, iată, dezordonate, paginile la care facem convenitele trimiteri:

189: controlul critic al producției mitice de la noi; 155: pledoaria pentru o ideologie

minimală a individualismului; 152: enciclopedismul pronat de Adrian Marino se adeverează anacronic și indezirabil la vremea de azi: *vivent les spécialistes, ma mère!*; 149: inconveniențele discursului militantist în domeniul cultural; 148: amestecurile indigeste ale Omului Marinou: D.R. Popescu, Mircea Dinescu și Noica regrupați sub zodia rezistenței prin cultură; 186: spiritul critic e un lux pe care ni-l putem permite; 147: un discurs militant în favoarea gândirii critice ar fi azi o contradicție în termeni sau o nobilă inutilitate; 45: definiția blocului, definiția comunismului; 39: discursul stalinist ca discurs de beton; 35: rezistența prin cultură, „anală“, ca formă patologică de „autism etic“; 186: românii creează mitologii naționale compensatorii pentru curențele lor de modernitate; 85: vanitatea disperată a unor moldovalahi: recuperează prin discurs un decalaj dramatic pentru imaginea de sine a compatrioților în cultural și în social; 197: definiția filosofică a postmodernismului ca declinul transcendenței, relativizarea valorii și conștientizarea caracterului de convenție al reprezentărilor noastre despre lume, despre noi înșine și despre creațiile noastre, în particular, literare; 85: campania de postmodernizare forțată a României; 198: consecințele la GOTT IST TOT nu-s deloc antropocentrismul și umanismul; 85: protocroniștii din timpul lui Maiorescu făceau din Horia un precursor al Revoluției Franceze; 122: asistența socială, copiată ca atare după model occidental, fără nici o adaptare rațională la resursele și necesitățile interne, e un exemplu actual de formă fără fond, cum sunt și, de altfel, avantajele acordate de Uniunea Europeană înțelese ca o confirmare că totul merge bine în țară și nu mai trebuie făcut mare lucru; 79: combaterea imaginii absurde a unui Maiorescu autarhist și antioccidental + scoaterea ideilor lui din opoziția conservator (adică reacționar) *versus* liberal (adică progresist) și plasarea lor pe axa pragmatism *versus* demagogie; 110: Noica, Eliade&Cioran ca apologeti ai unei societăți organice, de tip tradițional, neindividualiste; 103-105: influența lui Foucault asupra lui Sorin Alexandrescu, interpret al Junimii ca grup de presiune politică... și auctor al unei definiții stângiste pentru inteligenție.

Cam atât. Ajunge: o idee tot vom fi dat, fie ea și hipervagă, cu privire la centrele de interes ale criticianului cultural de pe linia Brașov-București. Nu-i putem ura decât ca pilda lui să fie contagioasă printre coetanei.

Unde se află ei? Păi, la Brașov, Înălțimea Voastră: acolo unde se găseau și fiii Moldaviei de care întreba pateticamente, într-un film de duzină al Epocii de Aur, tras din **Frații Jderi**, însuși Fane cel Baban&Sacrosant, învingător al ordiilor turcești lângă Vaslui. Acesta perpetra, după obiceiul vremii, o interogație retorică acomodată sosului național-ceaușin, iară hârii sălilor de cinematograful transilvane îi răspundeau metaleptic (intromițându-se adică în universul diegetic al ficției respective): „Sub poalele Tâmppei, Măria Ta!“. Acolo, nu departe de Biserica Neagră, gândirostiviețuiesc ei, criticienii, în număr de 1 deocamdată, însă fideli pe linie maioreșciană, criticii culturale, nu celei literare. Fiindcă, uitați-vă cum devine treaba pe acele meleaguri, unde Crăciun, Mușina&Bodiu se afirmă certamente ca teori-practicieni, scriitori dublați de exegeți cu cautiune universitară, nu-i bai, dar... se autolimitează, de bună voie și nesiliți de nimeni, în filologie, că de aia profesază varii doctrine la o Facultate de Litere, constrângerile specializării ponderate respectând.

Altul este statutul lui Ciprian Șiulea, recomandat nouă călduros, la ultimul Târg

opinii

Bucureștior al Cărții, de Cis... telecan, și mai călduros de Petru Romoșan, editorul său, dornic, acesta, să fructifice înzestrările maioreșciene ale junelui în cestiune la conturarea unui trend neo-conservator în politica actuală: neo-conservator, nu tradiționalist, nu pășunist, nici vernacular sau idiolectar, cu spatele proptit nu în Iorga sau Nae Ionescu, ci în Mentorul Junimiștilor, în inamicul formelor fără fond, atât de trebuincios, și azi, pentru scepticismul său măsurat, spiritului-i disecant, oroarea-i de emfază.

Ciprian Șiulea are Filosofia terminată prin 1995, la Cluj, în contextul puternice demarxizări - și reabilitări - a disciplinei respective. El predă științe socio-umane (ceea ce, de la un timp, însemnează: nu socialismului științific, nu economiei politice, nu materialismului diabolic + isteric revizitat de Călina Mare, Pavel Apostol, Radu Florian ori Al. Tănase). Ambiția lui nu e de a deveni unul din marii polemisti ai locului, confundabil cu Lászlo Alexandru, căci acesta din urmă se

U.T.U.

Memoria aceleiași morți
pagină
cu
pagină
scrie un viu
despre cum
a citit
într-o carte de Lullus
că se poate
mișca
înapoi
și cheile într-adevăr
da.

U.T.U.

când am fost mort
și placenta era o foaie de cort
îmi amintesc cum ploaia
dactilografia
poemul acesta

în altă parte a morții
pe o piele de bou
cineva scria
zend avesta

Puterea cuvintelor

Iubito
buzele mele sunt crăpate de moarte
buzele mele sunt crăpate
de sângele vieții

cu puterea Orionului
într-o noapte de vară
îți luminez visul

Primăvara

Dacă aş pleca primăvara
ar fi foarte puțin
de măturat

câteva flori în plus
n-ar însemna mare lucru

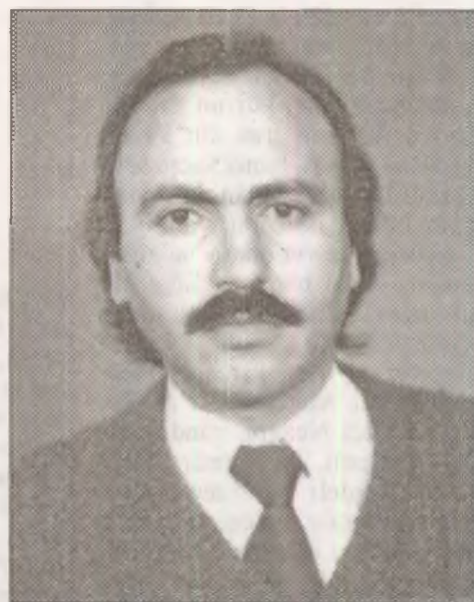
cartea uitată pe marginea fântânii
se va deschide singură

iar dacă vântul
va stinge lumânările
le veți aprinde din nou
peste o sută de ani

17 august

Viața mea a devenit
o trainică prietenie
cu moartea

sunt liber,
cerul e plin de dragoste

ion chichere

scrierea a rămas departe
în copaci

eu sunt acum
o fericire a mea
în care nu mai contez

Doina

Murim prea aproape unii de alții
și nu știm care din noi a murit

cântăm pe rând:
degete pe același fluier
sub un cer neclintit,

aceeași doină a neputinței
de a înțelege de unde venim

iertăm neștiind ce-i iertarea,
iubim cât iubim...

U.H.V.H.

Să fii viu cu adevărat
este capătul tuturor morților
zarurile au fost aruncate înainte
de a se țese cămășile sorților -

pluteam peste cruce și scriam
în limba fenomenelor
mărul din curtea bisericii
înflorise pe ramul fonemelor

văzute de sus lumânările
păreau stelele altui cer
fulgător depărtându-se

pământul s-a făcut cât un bob de piper

Volumul de poeme al lui Dan Sociu, **Borcane bine legate, bani pentru încă o săptămână** (Editura Junimea, 2002) își extrage substanța dintr-un „sentiment al realului” concretizat în reportaje lirice în care se face simțit gustul „verist” al ultimei promoții poetice, cu predilecție pentru detaliul sordid sau de-a dreptul obscen (în sensul larg al cuvântului), pe care însă poetul ieșean îl transcrie cu o răceală de documentarist fără nimic din retorica ostentativă a lui Marius Ianuș sau patetismul „atroce” al Elenei Vlădăreanu, uneori sub forma „liste enumerative” care acumulează elemente de decor și gesturi ale personajului liric, combinându-se în secvențe de film mut sau de balet fără muzică, ce degenerează în pantomimă grotescă: „pe fereastra dinspre vest noua clădire a

Golul de sine

octavian soviany

Tocmai existența acestui „plan secund” face ca discursul lui Dan Sociu să sufere fracturări, pelicula ternă a „realului” rupându-se uneori și în interiorul acestor „fisuri” fiind inserate segmente ce par să aparțină unui discurs paralel, care „curge” silențios în umbra tablourilor din „realitatea imediată” în mijlocul cărora irumpe câteodată, fără însă ca prin această mișcare cenușie a scriiturii să-și piardă culorile terne, căci spațiul de dincolo este, în poemele lui Dan Sociu la fel de puțin spectaculos ca și peisajul cotidian, chiar „Sarabanda” rupturilor părând să funcționeze pe parcursul volumului după „principiul monotoniei”: „și noi cățărați pe băncile ude de piatră/ cu ziare vechi îndesate sub fund/ unul a zis băi eu mi-aș face/ un colier din chiștoace// asta era prin '95/ pentru că după ce am golit a doua sticlă/ am așezat-o în picioare peste cealaltă/ și sticla a stat// pe urmă a venit o fată cu o vioară/ ca știa o singură melodie/ pe care ne-a cântat-o de două ori// plictisală cât china a zis cineva/ le dăm cu lac și le agățăm la gât a zis altcineva” (cât china). Așa cum se poate vedea, obiectele și gesturile pe care le evocă poetul au aerul unor hieroglife decolorate, iar misterul bălăște sub crusta cotidianului ca o apă stătută, pierzându-și prestața și defulând obosit în pasta realității, pe care o îmbibă ca pe o hârtie de sugativă. Într-un mod asemănător se produce invazia trecutului în prezent; filmul memoriei e la fel de spălăcit ca și cel al prezentului, realizat în același alb-negru lipsit de contraste puternice și retrăit fără patos, ba chiar fără afect, căci este trecutul prin excelență „timp pierdut” pe care actul poetizării își refuză să-l convertească în „timp regăsit”: „a doua zi la gazeta de perete a școlii/ totul era povestit cu amănunte/ pe două coloane sărutul uscat/ dinții nefiresc de înalți degetele ei/ chinuindu-se cu centura de pionier dispozitivul/

monstruos pe care-l înjura tata în fiecare/ dimineață când mă pregătea pentru școală/ iar alături cearșaful cu pata gălbuie la mijloc/ deasupra cu litere negre/ construite din bucăți de bandă izolatoare” (mon reve familial). Așa se face că poemele lui Sociu au adeseori un fel de răceală metalică, care nu se naște însă, cum se întâmplă la Claudiu Komartin, dintr-o „insuficiență a inimii”, ci e rezultatul înstrăinării de sine, actantul liric contemplându-și, de-a lungul unor reverii mohorâte și dezabuzate, propriul corp, ca pe un lucru străin și îndepărtat: „Mă întorc în fiecare iarnă acasă la botoșani/ pentru a-mi vedea mâinile în lumina camerei mele/ obosesc și se lasă privity palemele cu/ vinișoare ieșite-n afară ca niște/ pârâiașe albastrii - înghetate pe malurile// cărora n-ar veni nimeni să ridice un/ oraș poate doar unul fără locuitori/ cu doi trei locuitori purtând nume străine/ greu de strigat cu fețe urite de oameni/ pe care n-ai vrea să-i vezi pe care nu i-ai/ primi niciodată în casă”. „Sindromul înstrăinării” este, de altfel, elementul în care trebuie căutat nota particulară a acestui poet, un sindrom ce va genera „golul de sine”, colapsul vieții interioare care se reduce la receptarea unor crâmpie de real sau secvențe desprinse din muzeul memoriei, resimțite însă ca un „material străin”, pe care substanța „vidată de sine” a eoului n-o poate asimila și pe care o respinge ca pe o greță neizbutită. Și abia din momentul acela poemele lui Dan Sociu își fac simțită tensiunea lor lirică, autorul reușind să găsească o formulă poetică suficient de personală pentru a aduce un accent nou în peisajul „noii poezii a cotidianului” așa cum o scriu colegii săi de promoție.

cvasicritice

direcției muncii/ dincolo un ocean de lighene umplute cu zoaie/ la est cantina săracilor în spatele ei un deșert/ din cutii de nisip în care milioane de pisici dorm/ și se pișă între toate aceste blocuri emșapte aici/ dorm și eu mă piș gândindu-mă că poate-/ ntr-o zi o să-mi folosească aici fac/ dimineața gargara și tot aici aduc/ uneori o femeie după ultimul spasm zervativul se izbește/ de fereastra deschisă se scurge/ încet printre elemente” (de unică folosință). Aceste „reportaje” aproape cinematografice se desfășoară cu o studiată monotonie, în paste apăsate de cenușiu, tehnica fiind neîndoelnic cea a „anti-climaxului” la care se refer titlul unui poem, tocmai desfășurarea mereu previzibilă, mereu egală cu sine a scenariului existențial devenind iritantă în cele din urmă, ca scrâșnetul unui ac uzat pe placa de patefon. Cu atât mai mult cu cât dincolo de panorama, deconcertantă prin monotonie, a „comediei cotidiene” se întrevăd pachete de energie tenebroasă, tensiuni care trimit cu gândul spre viața „obscură” a inconștientului: „pe strada mea în portbagajul fiecărei/ mașini/ e ascuns un cadavru/ și orice femeie poartă-n pântec o boală/ nepământescă/ o boală verde-fantoma-de-broască” (flipper!).

niadi cernica

Pianul înzăpezit, cea mai recentă apariție editorială a poetului Constantin Hrehor, în colecția „Poezii urbei”, seria „Poezii Sucevei”, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, confirmă o vocație lirică de excepție și o putere a viziunii rar dăruită.

Poemele lui Constantin Hrehor nu pot avea o poveste, ar fi chiar abuziv să le echivalăm explicativ cu o narațiune a sensurilor înlănțuite, de vreme ce lirismul lor de o maximă puritate nu îngăduie traduceri în proză, admirații sau contestări într-un grai străin lor. O prezentare nu este, obligatoriu, un dicționar explicativ al metaforelor, și nu poate să își aroge în mod legitim pretenția de a explica ceea ce ar trebui să fie evident. O poezie nu poate fi lămurită în orizontul raționamentelor, rescriș în proza ideilor accesibile. Ea este ceea ce este, adică magie, „scandal pentru evrei, nebunie pentru greci”, mister de la sine vorbitor, rațiune de dincolo de logică, prezență fără spațiu.

Cum însă orice vorbire are multiple ecouri, plasăm prezentarea de față sub semnul ecoului,

Călător din Ultima Thule

sub specia fidelității ambigue a răspunsului față de întrebare, a certitudinii (niciodată absolute) față de mirare. De fapt, diferența dintre cititor și creator în raportarea la un poem este că primul receptează ca mirare (punct prim al căutării înțelegerii) ceea ce pentru creator este uimire, desăvârșire imobilă.

Spuneam că poezia lui Constantin Hrehor nu poate fi povestită. Lirismul ei total ține de magie, de mirificul solemn al descânteceilor. Învățații Evului Mediu aveau, pentru sentimentul care se trăiește dinaintea unor astfel de versuri, un cuvânt special: „mirabilis”.

Există ceva sumptuos și fantastic în aproape fiecare poezie din acest volum, imagini splendide, viziuni ale unui dincolo nu sacru, ci magic: „strigătul lui acoperă marea cu un nou strat/ de sare” (scribul inutil), „câte femei prin care se mântuiesc morții fântânilor?” (octombrie, mai scrii un poem), „nu iubeam atunci decât lumina echivocă/ de pe marginea fructelor” (sucevița, podul cu manuscrise). În montura tuturor poemelor strălucesc asemenea imagini rare, de o eleganță aproape ezoterică, fragmente de Hyperboree lirică, semne din ținutul nordic al lui Apollon.

Poemele au lucrături de aur, splendoarea masivă a orfevrăriei bizantine, belșug de pietre,

metale și lemn rar, dar aceasta ține de hipnoze teofanice, iar nu de tentații calofilice. Versurilor lui Constantin Hrehor le lipsește cu desăvârșire ornamentica estetizantă; dacă ar fi să facem o paralelă cu plastica, avem de-a face cu o artă monumentală, nu cu una decorativă. Somptuozitatea imaginilor sugerează alcooluri distilate și miresme tari, exotical grav al unor cântece din Ultimele Thule, din norduri cețoase, legendare, țări de veșnice zăpezi: „care e numele celui care pe aripile fluturilor/ a zăgărit atâtea sentințe?” (anotimpuri, aur, pulbere de pușcă).

Volumul Pianul înzăpezit este împărțit în două secțiuni: „Ninsori providențiale” și „Întoarcerea în chip”. Versurile alese până acum aparțin primei secțiuni, o alegere desigur arbitrară, care

stop cadru

nu dă seama îndeajuns de pulberea de aur ce strălucește în fiecare poem.

În cea de-a doua secțiune ne-a atras mai cu seamă atenția (nedreptate îndreptățită!) un poem de un fast regal, de o splendoare sobră, cu licăriri de comori îngropate și vrăji tainice: trenul din nord. Legende nordice, peceți voievodale, mirific și zăpadă - totul este aici, aici este straniuul călător venind din Thule. „pe umeri aducând zăpadă”, aici, în versurile acestea se desfășoară, cum autorul recunoaște, „ceremonia”.

Constantin Hrehor vine printre noi cu zăpezi și taine. Să-i facem loc: e un călător din Ultima Thule!

mircea constantinescu

Ora 8,20 a.m.

Căzută pe gânduri, spioiește cu privirea verde-smarald - încă absentă, aproape languroasă - pe colegii de birou, grupați în semicerc în fața ei: un Mac Power Book (2001), un Macintosh (1998), scanner-ul, CD-player-ul, egalizatorul de frecvențe, difuzoarele conectate la cele două PC-uri, Zipul pentru back-up și, înapoia lor, dispuse în unghi drept, rafturile din placaj aluminat pe care se odihnesc manualele cu programe. CDRM-uri, DVD-uri și o sumă

cerneală proaspătă

de glastre-statuetă aranjate astfel încât să separe tranșant benzile cărțile cutiile suav agresive ale imprimantelor-laser, ale mouse-pad-urilor etc. Încă nu caută. Încă nu-și trădează, nici măcar sieși, dorința. DORINȚA. De a extrage exact manualul site-ului pregătit de profesorul Babic, care, o dată accesat, i-ar dezvălui neapărat cele 16 milioane de combinații, și algoritmiiferenți, de probabilitate Unu/Unu pentru câștigarea lozului cel mare, dar mai cu seamă tabloul frecvenței numerelor câștigătoare din ultimii ani, însoțit de anexele cuprinzând meandrele calculului probabilistic (profesorul însuși a recunoscut că s-a inspirat din strategiile combinatorii exploatate de învingătorii ruletelor lumii și de spărgătorii de coduri, navigatori insurgenți în vederea confiscării câștigurilor gen marele-șlem). Brusc își întoarce fața, de parcă cineva a pălmuit-o; dar nu un cineva concret, aflat în apropiere. E ca și cum, în această frântură de secundă e, în fine, dispusă să-și dezvăluie intențiile. Care sunt acestea, încă nu se poate descifra pe acest chip hollywoodian de manager-woman. „S-a îndreptat hotărât către sticle și, pe măsură ce se apropia de ele, demonii îi ieșeau târându-se prin mai toate orificiile trupului, picurându-i din nas și din urechi, scurgându-se și prelingându-se (...). A simțit limbile lor cum îl sărută cu despicate, în timp ce cozile lor se încolăceau în jurul penisului, frecându-i-l...”

O femeie foarte tânără, dar mai puțin

Reportaj cu speranța de gât

“Omul e un animal de pradă, spun eu evaziv. Credeți-mă... restul e gargară.”

Max Frisch

arătoasă decât ea și storcându-i-l, zărindu-i zvâcnitul și schima consecutivă, ar interpreta secvența ca pe una tipică unei perioade de ovulație când unele femei nu suportă gândul că exact atunci nu au alături (poate dedesubt, poate în spate) un mascul fecundator: sau măcar o cprubetă cu scrumul congelat al bărbăției, spuma, gelul anonime care-și așteaptă rândul, clienta prin băncile de spermă. Atâta numai că până și o invidioasă de moarte, dacă-i cât de cât inteligentă sau măcar femeie-femeie, ar putea să-și corecteze gândul năstrușnic: fiindcă sunt tot felul de cuțite care se înfig, se răsucesc, sângerează mințile, sufletul, glandele oricui, inclusiv pe ale unei manager woman sexy. Nici un țipăt.

Nici o alarmă. Nimic nu avertizează persoana că va fi scuturată (anunțată?) fulgerător. E un scurt circuit de care profită numai intrușii, hoții, spărgătorii. Dar și iluminaiții. Ca o epocă de aur durând câteva nanosecunde. Nu-i aici retorica satisfacției brutale a răpitorului-de-intimitate presupunând că sectei căreia i-ar aparține ar fi vreodată binecuvântată cu vreo retorică. Rata cea mai înaltă a beneficiarilor de asemenea subsecunde lămuritoare lărmuitoare, de aceea, n-o furnizează intrușii, ci predestinații, chemații. Nu s-a spus degeaba, odinioară, “fulgerat de geniu”. E vorba, desigur, de aceia cu “acțiuni la purtător”, nu de profuziunea de închipuiți sau de melancolicoși bahici. “Când orice lucru sau ființă pe care le atingi se transformă instantaneu în aur... sfârșești prin a nu mai fi în stare să atingi pe nimeni sau nimic”. Barosanii sofismelor contemporane, în vogă sau pândind a mușca din vogă, sunt liberi să-și rememoreze că “o fată extraordinară de frumoasă și extrem de inteligentă putea fi socotită nepotrivită pentru un motiv fiscal de o asemenea precizie”. Ei, și... Poate că s-ar cuveni ca persoana în cauză să-și descătușeze tinerețea prin tocmai acel răs direct spontan al tinereții neîncătușate biruitoare prin exact aceea că nu-i doar tinerețe, ci și o expresie greu-verosimil de reușită a frumuseții și inteligenței. Poate. Momentan, persoana incriminată aici doar surăde nițel condescendent, nițel trucat, ca și cum ar școli pe un retardat în privința descifrării alfabetului. De unde ar putea deduce o, să zicem, aceeași colegă invidioasă, că sunt reacții și reacții atunci când ovulația se consumă steril. Vânzări marketing publicitate? Dar pentru așa ceva sunt buni co-

legii ei de birou. Totul e să-i dispecereze cu pricepere, intuindu-i-le limitările firești, dar și calitățile strict operaționale. Totul să se petreacă tacit invizibil netangibil. Să smulgă pe cineva din exilul interior i se pare ocupația indispensabilă unei femei tinere frumoase, inteligente. Să-i desființeze reordoneze erorile. Să-i capaciteze micile îndrăzneli marile avânturi (chiar aburoase utopice). Căci, într-adevăr “există înlăuntrul nostru... ceva capricios pentru care limbajul explicației este total nepotrivit... Naturalismul, filosofia vizibilului”. (Bodyguardul n-are nimic dintr-o gorilă priapică. E mărunțel uscat puțin adus de spate și cu obrajii ridaiți suficient cât să-l determine pe un adolescent cimpazeu să-l considere un frate mai mare.) „Ecranul computerului se însuflește brusc. Imaginile se năpusteau... ca niște negustori într-un bazar. Tehnologia în chip de vânzător de ispite, se gândi...” Ce răsfăț... dacă vrei să pierzi pe cineva, fură-i mai întâi mințile. Oare și acești Mac Power Book cunoaște povestea?... În vorbire ca-n vorbire, dar în scris fie că-i vorba de-o epistolă înțesată cu confesiuni sau de o adresă oficială - nu îți e permis să comiți solecisme de joasă speță. Gândește-te că semnezi mesajul și că acesta pică în mâna cuiva care, și fără să posede un IQ peste 200, își dă imediat seama cu cine are de-a face. Și-atunci, adio afacere! Adio câștiguri! Adio și comunicare omenească elementară!... Ține minte: aroganța sprijinită de-o prostie efectivă sau de semidoctismul livrat chiar și de către înaltele școli-particulare-scumpe e nu numai ridicolă, dar, înainte de toate, și cea mai periculoasă dacă nu o detectezi la timp. M-am făcut bine înțeleasă, domnule...? Mereu m-am întrebat, de când colaborez cu dumneavoastră de unde scot chestiile astea unele femei? Adică... când naiba mai au ele timp și să...?! Deși nu se referă direct la discuția noastră, conced și îți-o zic așa, pentru cultura dumitale generală: sunt femei și femei și, secundo, nu toate femeile frumoase sunt și stupide. S-a-nțeleș, domnu...? Și, dacă dorești să-ți încarc baza de date, află că mai cu seamă unele femei frumoase sunt musai și inteligente, în acest mod ele ajungând să fie și mai frumoase. Firește, în ochii celor cu gustul cultivat sau cu un instinct superior. Dumneata cărei categorii îi aparții? Natural, el nu-i savurează sarcasmul; se înclină imperceptibil șoptind „Doamnă” și se întoarce și pășește iute, fuzeu rușinat; poate și umilit, dacă până la vârsta lui nu

a înțeles că-i ceva de aflat, învățat toată viața și nu numai în prăpădiții ani de școală... Filistinule! Ai vrut să mi-o plătești! Crezi că nu-mi dau seama că din punctul tău de vedere, eu nu sunt o doamnă, ci doar o concubină... Noroc că-mi ești un prostănac util! Îi flutură ei gândul în timp ce, lăsată în spătarul fotoliului ergonomic, palpează, mângâie diafan mausul ca pe-un gland de machostripper. Neapărat mulțur sau, treacă de la ea, creol caribbean. Și în loc s-apeșe tasta Enter, strivește butonul interfonului. Și-a făcut un obicei să-și „rezească” bodyguardul pe nepusă masa, cunoscând că acesta se dă-n vânt după integramele din magazinele franceze spaniole germane: „Claudiu, astăzi știm că-i liber Antonio Lopez, așa că te rog să stai pe-aproape.” „Da, doamnă, nu-i nici o problemă.” „Aș spune că-i una... când termini orizontalul, te invit aici, da?” „Firește, doamnă.” Problema: câte bilete să joace? Câte combinații cap-de-pod? Și mai cu seamă, când să mai calculeze probabilitatea repetării unor solitare și a unor dublete, prezente în extragerile anterioare, de-atunci de când nimeni n-a umflat potul cel mare...? Nu-i o risipă de autoamăgire, câtă vreme pot să controlez (ne)șansele, murmură. Pentru peste două milioane de dolari, chiar și acum când dolarul e cotate la 1,16 Euro, și tot ar merita să mă întrebunțez. Știu că n-o voi face. „Totuși, dacă nu mi jefuiesc jurământul făcut cadou lui Marius, anume că n-am să calc niciodată strâmb. Sfidarea jurămintelor, ca de altfel și a legilor, e prin ea însăși excitantă. Iar eu acum, azi, am nevoie să fiu excitată ca să mă amestec în ciorba asta milionară... Nu e o justificare, doar o constatare. Un impuls. Sfatul instinctului, care, atâta îi trebuie! N-are voie să mă trădeze. Oricum, pe Lopez l-am creditat încă de la primul show lansat în România ca pe-un mascul adevărat. Și n-are rost să-mi jur în clipa asta cum voi reacționa dacă voi fi dezamăgită. Intră și dezamăgirea în meniu, nu-i așa scumpo?...”

Ora 8,45 a.m.

Arcul ușii de la intrare sforăie silențios. Nici nu coboară bine cele șase trepte late lungi și care alcătuiesc un soi de trapez cu baza coloanelor ce fac mândria accesului în bloc (plasat între restaurantul Diamant House, magazinul Armun și peste drum de cazinoul Europa), că se și izbi aproape violent de momăia încotoșmănată - fie vară, fie iarnă - a cerșetorului „afiliat” acestei regiuni de trotuar care mărginește, ca un arc de cerc, rondul Regina Maria, fost Coșbuc. Parcă vinovat (nu atât pentru că l-a lovit, cât pe-aici să-l răstoarne, cât pentru că-i îmbrăcat omește, spre deosebire de moșul cu barbă de nea nerasă de săptămâni luni ani și purtătorul unor ghete scofălcite ancilare trase direct peste gleznele goale murdare scorjite), se oprește un moment, își extrage portofelul și-i întinde cerșetorului o bancnotă de 50 de mii șoptindu-i: Ocolește și matale Rondul și ia de acolo un bilet la Loto, că-i mare tragere mare. Nu știi niciodată de unde sare iepurele, completează, acum vorbind firesc. Să v-ajute Dumnezeu, mormăie moșul cu voce tremurată. Așa o să fac... da’-

mi z’ceți și cât costă dracia aia de bilet? Pentru o variantă simplă îți ajung banii, îi aruncă din mers bacșișul unei informații ispititoare. Apoi își telecomandă portiera mașinii, ocazie cu care luminile de direcție scilpesc vioi. Pe trotuarul lat cât o șosea provincială, moșul se bălângăne jucându-și umilitatea cu firescul celei de-a doua naturi. De câțiva ani bunii a pus „stăpânire” pe zonă și i-a luat ceva vreme ca să-i obișnuiască pe patrupelele cartierului, dar și pe bipezii, localnici sau aflați în trecere, cu prezența și pretențiile lui modeste: mărunțiș de-o pâine, de-o sticloanță din plastic cu vodcă Scandic și, dacă s-o îndura Domnul, și de-un mezel, o brânză, o măsliună, ceva acolo, să nu i se mai revolte matele vâruite prea des cu „uleiul” de 34°. Cât despre țoale, de sărbători, aciuiat prin preajma cerdacurilor mănăstirii Antim ori ale bisericilor Sf. Nicolae sau Sf. Ștefan, se mai găsesc persoane milostive care să-și desfacă desagii cu obiecte de lenjerie și haine încă purtabile, dacă nu ești pretențios. Permanent, cel mai dificil i-a fost să-și afle printre gioarsele dăruite încălzări care să se potrivească cât de cât peste lăboaiete lui deformate și etalând „monturi” considerabile, dureroase. Cum se scrie un bon de-acesta? Îl completezi cu icsuri. Ce-s alea?... mai bine puneți-mi mie numerele acoloșă. Pe care le vrei? Se joacă cel puțin șase. Păi, credeam că nu-i de joacă... da’ pune și opșpe, că m-am născut chiar alaltăieri, așa, adică acu șaptespatru de ani. V-am trecut și un 2 la NOROC. Păi da, că noroc mi-ar cam trebui, nu-i așa? Aveți 30 de mii cinci sute? Pentru ce? Pentru bilet. Atât costă o variantă simplă. Bine, și ce-o să câștig? De la o mie la peste două milioane de dolari. Ce să fac eu, drăguță, cu dolarii? Lei n-aveți? Tataie, să câștigi matale, că ne descurecăm noi. Uite restul la 50 de mii. Hai, că-i coadă și n-am timp. Împătorește hârtia rozalie ca și tricoul vânzătoare și și-o vără dimpreună cu monezile strecurate de cuconiță printr-o găoace aplicată în ferestruica din stânga aparatului de marcat. Dar se-ntoarce din ușă, răsucind nările celor din incintă cu damful duhorilor

proprii: Da’ io cum știu ce-am de luat? Se afișează marțea viitoare rezultatele. Acolo pe fereastra din dreapta matale, îi explică suspect de răbdător un puștan cu geacă imitație din piele, ginși hărtăniți, adidași care au văzut și zile mai bune, ochelari de soare (!) și o bandană din flanel în culorile jambierelor jucătorilor brazilieni de fotbal. Îi împinge cotul, ușurel, și-l conduce pe trotuar și-l ajută să traverseze până în dreptul Aprozarului. „Ardei iuți nu-ți trebuie?... sau să ne-ntoarcem pentru o porție de kebab la Arabu și Fiii? Moșul nu gustă ironia puștului. Pare că nici nu l-ar fi ascultat. Își târâie pașii în legea lui și mormăie în barbă o litanie doar de el știută. Cu restul de la bancnotă și cu ce-i mai zornăie prin buzunarul unde și-a strecurat biletul (de altfel, singurul care nu-i atârână descusut căscat) poate-i vor da și-o juma’ de pachet să puflăie după ce-o să-și fituiască felioarele de mezel și cașcaval. Traversează grijuliu și Gramont și, la colțul dinspre Regina Maria, oscilează, se bălângăne, se întoarce ca să aspire cu mai mult folos aroma de pâine proaspătă, de cuptor, ce răzbate din spatelul lui și care o învăluie și pe țiganca-florăreasă, de-o vârstă cu secolul, cu nimbul inconfundabil de coajă crocantă și chifle și japoneze rumenite încă aburind. Băjbâie cu degetele după o monedă de cinci, de-aia cu muchii, nu rotundă, și, cu mâna tremurândă, obține ditamai pâinea fierbinte, pe care se grăbește s-o strecoare într-unul dintre buzunarele discutate încăpătoare. Când și-aruncă moneda de-o mie, restul de

cerneală proaspătă

la pâine, cu neglijența firească, nu simte că buricele degetelor ar atinge biletul de loterie împăturit, dar nu-și face griji: pur și simplu nu-i obișnuit să găzduiască alte hârtii decât bancnotele. Dă în sfârșit colțul să-și cumpere și papiroase, mai mult ca să-i treacă mai lesne orele amiezii, când circulația e slabă. Și, curios sau nu, puținii pietoni sunt mai zgârșiți decât de obicei. Apoi traversează, nu atât atent la semafor cât la dispunerea gropilor din caldarâmul peticit cu asfalt neserios: nu o dată și-a sucit gleznele sau distrus ciubotele pe-aici. Ți-ai dracului cu mașinile voastre! O să vedeți voi pe dracu! amenință el, perfect inutil cu un glas zgribulit, șuierat, atât cât îi mai permit cei cinci-șase dinți ciopârțiți gălbinoși. Despăturește un ziar boțit, același de ieri de alaltăieri. Îl depune pe locul lui: baza unei nișe-alveolă înaltă, încastrată în fațada blocului ca pentru a suporta monumentul statuar votiv al unei zeități locale. Molfăie salam și zgârșiri lipicioase de cașcaval, împinse cu înghițituri zdravene de Scandic-Vodca. Între timp, chiar pe trotuarul de vizavi, cu un cot sprijinit de tețgheaua metalică a mini-market-ului de unde bătrânul și-a achiziționat țigările și vodca, puștanul cu giacă și bandana contemplă dezamăgit biletul de loterie, sustras acum câteva minute moșului, când l-a condus afară din agenție: Babalac nenorocit! Cin’ naiba te-a pus să-l ceri pe optișpe?! Nu știi nici măcar că a ieșit săptămâna trecută?

ion caraion

București, 30 iunie 1970

Dragul meu Nicolae,

La distanță de două săptămâni mi-au sosit scrisorile din mai (24) și iunie (6), urmînd unor plachete de cărți în care erau Nelson Ball, Irving Layton, Gwendolyn MacEwen, Alden A. Nowlan, Fred Cogswell, John Newlove, Dorothy Livesay, J. Michael Yates, Margaret Atwood, Michael Ondaatje, Elizabeth Brewster, Lionel Kearns, Ezra Pound, Andreas Schroeder, Henry Beissel, *Canadian Verse* și - bineînțeles - *Hic et nunc*. A venit apoi *Flux alb* prin d-l Rîmbu. Felicitări.

Te știam plecat cu doamna, pare-mi-se în Mexic, și de aceea nu ți-am răspuns imediat. Nu știu dacă am făcut mai bine. Cred că sînteți o pereche minunată și de-abia aștept s-o cunosc, dacă într-adevăr vă veți abate prin țară.

Hai să trecem însă, pînă atunci, la nebuniile noastre:

- Tot ceea ce îți spun că fac sau aș vrea să fac mă privește pe mine în exclusivitate, nu pe mine împreună cu alții. Așa și cu antologia. De pasiunile mele trebuie să răspund, de ale altora însă... Am auzit că ar fi la editura "Univers", care se ocupă în exclusivitate cu capitolul traduceri, o propunere de alcătuire a unei antologii de poezie canadiană, înaintată de Virgil Teodorescu și Petronela Negoșanu. Virgil Teodorescu e un poet. Petronela Negoșanu e o slabă traducătoare și atît. La publicarea cîtorva nuvele canadiene, ca scriitor i-am ajutat în mare măsură. Dar... poezie?! Firește, editurile procedeauă cum cred ele. Nu voi refuza o colaborare cu Virgil Teodorescu, dacă editura nu-mi aprobă mie, de unul singur, să alcătui antologia. Dar altminteri prefer să mă descurc personal. Nu știu ce vă scrie, relativ la asta, d-l Rîmbu, am să vorbesc însă cu dînsul, ca să aflu.

- În afara părții engleze, am nevoie de poezii de limbă franceză pt. antologie. Dispun de antologia lui Alain Bosquet, dar nu-i de ajuns. Deci e jumătatea fără de care nu mă pot prezenta. Aproximează-mă și din hambarul acesta!

- Concep un sumar cu mai mulți autori, căci prea curînd nu se va mai scoate o a doua antologie canadiană. Deci nu vor fi omiși aceia ce au tradus din poezia noastră, te asigur! Mă gîndesc la vreo 50-60 de autori. Ar fi aproape bine?

- S-a înființat la noi Editura "Litera" unde, pe cont propriu, autorii își pot publica diferite cărți. Nu încă și traduceri. Dar dacă, așa cum se aude, anul viitor sau peste 2-3 ani, se vor putea tipări acolo și traduceri, voi publica prin sacrificiile mele poezii străine, - acolo.

- Sînt f.f. stăruitor în privința a două lucruri: apariția selecției de poeme din *Necunoscutul* și *Cîrțița* și editarea în franceză a acelor amintite considerații despre poezie. Mă voi strădui să-ți trimit niște prime versiuni în engleză ale poemelor alese pe care mi le-ai specificat și ma-

nuscrisul în franceză al cărțuiei despre poezie. Însă mai devreme de august, presupun, n-am să pot. Pînă atunci adaog totuși aici 13 bucăți în versiune engleză ale unor poeme. Primele 5 sînt munca Margaretei Dorian care a scris frumoase poeme în românește, pe urmă a plecat în Franța și pe urmă în S.U.A., unde a publicat un roman (*A Ride on the Milky Way*) sau mai multe și care te poate, cred, ajuta (158, Arlington Avenue, Providence, Rhode Island 02906). Celelalte sunt opera unui fel de poet profesor de la Universitatea din Dallas, dar căruia i-am pierdut adresa. Te voi ruga fierbinte să cauți calea sau căile fericite ale apariției plachetei cu versuri și cvasieseului despre poezie - și cu atît mai bine dacă ultimul poate fi tipărit în Franța! Îmi făgăduiești?

- Profit de întrebarea privitoare la Auden, Elliot și Cummings (care totuși trebuie să citez dintr-o bibliotecă: referințe, trimiteri, cite un citat etc.), ca să fiu mai clar cu capitolul: articole, eseuri. Aș dori - mă refer să zicem la literatura engleză, canadiană și americană - să pot avea din două în două luni cîte 30-40 de pagini (dactilografiate la 2 rînduri, în total 1000-1200 rînduri) despre cele mai noi cărți din fiecare domeniu: proză, critică, poezie, teatru, filozofie precum și mici articolașe despre ce e mai recent și mai important în viața cinematografică, plastică, în sfîrșit în toate domeniile culturii și artei. În așa fel încît, publicînd cu susținută periodicitate în „România literară” aceste tablouri despre literatură, cititorii noștri să se afle (măcar de maniera aceasta) la curent cu vitrina și pulsul vieții spirituale din cît mai multe țări. Nici vorbă că, dacă în afară de Canada, S.U.A. și Anglia mi-ar putea fi înlesnit într-un fel să dispun de asemenea scurte materiale și din alte culturi, cu atît de nesperat! Și recunoștință. La capitolul acesta insist mai mult, că trebuie. Doresc deci, cu periodicitate, scurte articole și eseuri (în jur de 100 de rînduri, adică 2,1/2- 3,1/2 pag.) despre cele mai proaspete și diverse aspecte literare, culturale, artistice, filozofice, o revistă a revistelor (în care să fie înfățișate, iarăși periodic, preocupările celor mai de seamă reviste din respectivele țări) și în afară de asta - poeme, interviuri, schițe, reportaje, scene dramatice inedite, fotografii, desene, ilustrații etc. Numerele din *România literară* care vor găzdui asemenea mici panorame ale cîte unei culturi vor fi, în paginile de preocupări cu problemele externe, dedicate în întregime unei țări. Pe de o parte asta înseamnă larg interes față de fenomenul cultural din lumea întreagă, înseamnă contact cu realitățile de pretutindeni, răspîndire și comentare a valorilor din cît mai numeroase părți ale lumii, servicii de presă și servicii a curiozității publicului românesc lipsit încă de posibilitatea nemijlocită de a lua cunoștință de conținutul revistelor și cărților din lume. Dacă, la rîndul lor, țările pentru a căror spiritualitate „România literară” își va deschide paginile cu atîta solitudine și susținută atenție vor considera, prin una sau alta din publicațiile lor, că este colegial și reciproc avantajos a face pentru România același lucru, eu mă oblig să colectez, să traduc și să expediez la termenele convenite beletristică și aspecte mai importante din sînul vieții noastre artistice.

Ca să rezum: trimite-mi dacă poți cît mai urgent, de la feluși autori, articole și eseuri de cîte 3 pagini despre ceea ce e mai nou în ultimele luni în literatura, presa și arta oricăreia dintre țările asupra cărora te poți pronunța și trimite-mi în același timp de la scriitori: interviuri, poeme, fragmente de teatru, schițe, reportaje, pagini de jurnal, memorii etc. Acestea din urmă pot avea pînă la 200-300 de rînduri. Cînd le poți însoți de poze, ilustrații etc. - e și mai bine. Aș vrea ca să se poată spune, de pildă, după un an sau doi că la *România literară* au colaborat dacă nu toți scriitorii lumii (!), dar în orice caz mulți dintre cei mai de seamă scriitori din diverse țări. Firește, acolo unde se dă peste pen de scriitori care au vizitat România sau care au cunoscut artiști și scriitori de ai noștri, se indică și e foarte de dorit ca să li se ceară materiale corelate la România sau la cei pe care au avut prilejul să-i cunoască. Nu mai spun că o asemenea formă de colaborare între culturi ocazională și invitații în România, schimburi reciproce etc. și că în perspectivă ea poate avea urmări dintre cele mai fructuoase. Și e cu atît mai mult de la sine înțeles că în măsura primirii de cărți și reviste de la colegii noștri din diferite țări, ele se vor bucura în „România literară” (dispusă să devină o revistă internațională și, după cum știți, în momentul de față: revista cea mai de seamă a Uniunii Scriitorilor), se vor bucura - spuneam - în *R.I.* de toată atenția cuvenită. Dincolo de ceea ce voi vrea, și te rog să vrei!, să facem în această privință, umple-mă și de adrese de literați cărora socoți - pe un meridian sau altul - că m-aș putea adresa. Cum stai cu japonezii? Răspunde-mi la întrebarea aceasta neapărat și reflectează!

- Cît privește culegerea de texte internaționale *Spații*, cuprinzînd poeme și desene, ea nu exclude "spațialismul" și poezia concretă (după cum programatic nu ar vrea să excludă nimic), însă nu în sensul unor atari experiențe își vedea conturul. Să nu ne oprim la cuvinte. Sensul temei sau titlului ar fi vrut și vrea să se refere la o cordialitate literară internațională sau la o formă de libertate și osmoză subtilă între spiritele de pretutindeni. Am gîndit că poezii din toate colțurile pămîntului se pot întîlni între copertile *Spațiilor* ilustrate de aceiași poezii sau de prietenii lor. Asta e tot: o revistă sau un caiet de poezie ilustrată, scris de poezii universului - cu inedite, nu cu reproduceri.

- Nu mă lăsa părăsirii cu Brîncuși (ai primit cartea? Prezint-o unde poți scrie, indică-mi cui s-o mai trimit!), fiindcă pregătesc ediția a doua și am neapărată nevoie de cît mai multe texte.

- Mă voi strădui să-ți găsesc volumele pentru *Books Abroad* și să ți le trimit, chiar dacă nu toate odată. Prin avion e cel mai bine. Contează pe mine. Îți vorbesc de parcă nici n-am putea fi altceva decît frați.

- Țin socoteala de recomandările lui Dan Duțescu, pe care îl cunosc și Radu Dan pe care îl voi cunoaște.

Și acum, în încheiere, m-ar interesa 2-3 cărți americane privind istoria ultimelor două războaie, sau istoria diplomației, sau niscăi memorii politice ori reportaje de mare succes. Am nevoie să recomand spre traducere așa ceva pentru pîinea de toate zilele. Dacă descoperi

ceva ce ar interesa îmi faci un serviciu.

Vă sărut. pe dumneata și pe soția dumitale.
Ion Caraion

București, 22 august 1970

Scumpul meu,

Întii:

- Se precipită problema antologiei canadiene. În curînd va fi contractată. Am și tradus ceva în fugă pentru unele reviste care, altfel, vor prelua în toamna aceasta apariția (către sfîrșitul lui 1971) a antologiei. M-am oprit la poezii de după 1900. Fiindcă e însă vorba de urgență, îți trimit alături lista autorilor. Te rog fă cît mai la repezeală completările de rigoare: autori omiși, volume, bucăți dactilografiate, xeroxuri, adrese, obțineri de inedite, fișe bibliografice, autorizația de a-i traduce fără pretenții materiale. Toate acestea sunt lucruri de care nu mă pot ocupa decît prin d-ta și orice zăbavă prejudiciază momentului, cel mai prielnic de pînă acum. Odată scăpată clipa conjuncțiilor propice, lucrurile coboară într-o oboseală cronică generatoare apoi de toate nesiguranțele. Deci, să insistăm a reechilibra sumarul prin introducerea unui mai rezonabil număr de poeți de limbă franceză - dacă, bineînțeles, e cazul. Oricum n-aș vrea să se producă omiteri grave, căci o asemenea carte nu se tipărește în România de două ori. Eventualele sugestii, oricînd binevenite, însoțește-le de propuneri practice, rapide și sigure.

Ocupă-te nițel de mine, hai! Nu mîine, azi. Te rog.

Apoi:

- Ți-am trimis, în două colete, următoarele cărți: *În dulcele stil clasic* (Nichita Stănescu), *Contradicția lui Măiorescu* (N. Manolescu), *Scrieri despre artă* (Lucian Blaga), *Cartea fiilor* (Mircea Ciobanu), *Versuri și proză* (Ion Barbu), *Poeme alese* (Gellu Naum), *Dramaturgie românească*, *Determinări* (Mihai Crama), *Rostirea filozofică românească* (Constantin Noica), *Poezii* (Ion Barbu), *Închide ochii și vei vedea orașul* (Iordan Chimet). Dacă nu găsești unele din cele cerute, ți le voi trimite (inima dumitale o merită!) pe cele ce le am cu autograf de la autorii respectivi.

- Nu mă uita cu tururile de orizont lunare din culturile americană, engleză, canadiană, mexicană etc., cu poemele închinat lui Brâncuși, cu unele referiri la *Masa tăcerii*, cu colaboratorii pentru „România literară” și cu memoriile lui Eisenhower, Churchill, alții, Salinger, nemți, englezi, vreo 7-8 de genul acesta - care plac publicului. Pentru necesitățile de coșniță.

- Am primit (nu știu dacă ți-o mai scriesem, dar îți mulțumesc din nou și am pentru ce, oameni de cuvînt și entuziasm sînt foarte puțini...) Cummings, Eliot, Williams și Frost. Printre picături, mai caută: Langston Hughes, Robert Jeffers, Wallace Stevens, Amy Lowell, negri și... *generația lui Robert Lowell!* Cînd și dacă poți... Eu, doar te rog. Mi s-a cerut de un an planul unei antologii și tot amînd din lipsă de informație mai ales din 1940 încoace.

- În septembrie vei avea de la mine versurile în franceză și engleză ale poemelor originale pentru placheta promisă.

Ca să mă înțelegi cît de mult țin la urgența celor spuse, aș vrea ca scrisoarea mea să-ți poată sosi înainte de a ți-o fi trimis. Dar...

Te îmbrățișez,

Ion Caraion

P.S. Reflectez la un număr de 80-100 de autori cu un număr de 5000-7000 de versuri la un loc.

Șos. Colentina 7, Bloc OD 40, Et. I, Ap. 5, Sect. 2

Alden A. Nowlan, Margaret Atwood, Gwendolyn MacEwen, Irving Layton, Nelson Ball, Fred Cogswell, Henry Beissel, Andreas Schroeder, Lionel Kearns, Elizabeth Brewster, Michael Ondaatje, Michael Yates, Dorothy Livesay, John Newlove, Robert Finch, L.A.

Începută la București, la finele anului 1969, corespondența dintre cei doi scriitori s-a încheiat la 3 iunie 1985, la Lausanne, Elveția, cu aproximativ un an înainte de moartea autorului (21 iulie 1986).

Cu un generos spirit de inițiativă și o uriașă capacitate de muncă, personalitate complexă, Ion Caraion a lăsat în urma sa o bogată moștenire literară. Dificultățile întâmpinate în realizarea proiectelor literare, zbaterea cotidiană, rămân ascunse, uneori, în culisele biografiei și sunt mai puțin cunoscute.

Epistolarul de față dezvăluie chipul din umbră al unui poet cu un destin uman de excepție, care trăiește într-un mediu dominat „de inamicități” și „mașinații mizerabile”, bolnav, cu gândul la „decizii definitive”, dar lucrează „criminal de mult” pentru realizarea gândurilor „unui nebun de poezie.”

Mulțumirile și recunoștința noastră se îndreaptă spre scriitorul Nicholas Catanoy (Germania), care ne-a dăruit întregul lot de corespondență, făcând posibilă cunoașterea și a altor aspecte legate de viața și activitatea celui care a fost Ion Caraion.

Maria Pal

MacKay, A.J.M. Smith, Roy Daniells, R.G. Everson, Earle Birney, Alfred Bailey, Leo Kennedy, John Glassco, A.M. Klein, Malcolm Lowry, Dorothy Livesay, Ralph Gustafson, Anne Wilkinson, Kay Smith, Wilfred Watson, George Johnston, Douglas Le Pan, R.A.D. Ford, Patrick Anderson, P.K. Page, Bertram Warr, Eldon Grier, Miriam Waddington, Margaret Avison, Louis Dudek, Alfred Purdy, Raymond Souster, Eli Mandel, James Reaney, Phyllis Webb, D.G. Jones, Jay Macpherson, Leonard Cohen, George Bowering, George Jonas, Daryl Hine, John Robert Colombo, Tom Marshall, Pierre Coupey

Alain Grandbois, Simone Routier, François Hertel, Saint-Denys-Garneau, Rina Lasnier, Anne Hébert, Alphonse Piché, Gilles Hénault, Eloi De Grandmont, Maurice Beaulieu, Claude Gauvreau, Fernand Dumont, Wilfrid Lemoine, Olivier Marchand, Roland Giguère, Paul-Marie Lapointe, Michel Van Schendel, Silvain Garneau, Fernand Ouellette, Jean-Guy Pilon, Gatien Lapointe, Jacques Goubont, André-Pierre Boucher, Michèle Lalonde, Yves Préfontaine, Marcel Bélanger, Jean Royer, René Pageau, Pierre Perrault, Paul Chamberland, Gilles Derome.

București, 26 august 1970

Prietene dragă,

Nu mi-o lua în nume de rău că vin cu o altă scrisoare, la numai cîteva zile după ultima. Dar sînt presat. N-aș vrea să ratez un moment. Se impun cîteva urgențe și dacă aștept rezultatul demersurilor mele, fără să-mi vii în ajutor de acolo, va trece nespuse de multă vreme pînă să realizez ceva. Desigur, în măsura în care am unele adrese, voi încerca să le și scriu autorilor. Dar pînă-mi răspund ei, pînă-mi cer unele explicații, pînă le scriu eu, pînă le furnizez acele explicații, pînă primesc materialele lor, s-a sfîrșit anul. Ori mie mi s-a atras atenția că dacă nu predau manuscrisul complet pus la punct al antologiei pînă la 1 febr. 1971, ea nu mai poate să apară anul viitor. Iar dacă se amîna (ți-o spun din experiență), nu se mai știe cînd îi e sortit să apară. Pe de altă parte, ca să mă ocup de toată bucătăria - așa de necesară însă! - a lucrării, nu mi mai rămîne timp să traduc. De aceea, noua mea scrisoare, deși unele lucruri le repet...

- Așa cum ai avut nevoie dumneata de autorizație de traducere din partea autorilor și editorilor, așa am și eu. Ținînd cont că doresc să figureze în antologie o antologie de 5000-7000 de versuri, circa 100 de autori de la 1900 pînă azi (ți-am trimis lista unora și te rog să intervii cu completările ce le soți de rigoare...), spune-mi în ce chip aș reuși să obțin cît mai curînd respectiva sau respectivele autorizații, iar în afară de ele: - fotografia fiecăruia și fișa bio-

bibliografică, volumele unei bune părți dintre ei, cîte un poem inedit dacă se poate (care să rămîna însă inedit pînă ce apare antologia!), adresele tuturor, eventual o prefață competentă, de 20-30 de pagini, din partea unui bun critic, apreciat cvasi-unanim?

Presupunînd că înțelegi complet limita condițiilor între care lucrez și pe deasupra impedimentul de a nu li se putea plăti autorilor decît cel mult în monedă românească (ori ce-i poți plăti cuiva pentru 50-100 de versuri, cam cît ar veni în medie pe fiecare poet, dacă socotești pe 5000-7000 de versuri împărțite la 100 de autori?!...), - meditează asupra totalității complete și complexe a celor ce-ți scriu aici și răspunde-mi de îndată ce să fac și cu ce mă poți sprijini. Între timp, folosind la istovire textele de care dispun pînă azi, eu voi înainta în traducere cît mai mult.

Închei, în coaste cu pintenul grabei și nerăbdării - și de-abia aștept răspunsul, plin de toate fructele lui.

Cu fierbinte inimă,

Ion Caraion

P.S. - În curînd vei avea, cred, versiunea engleză și franceză a versurilor ce le-ai ales din mine. Succes!

Șos. Colentina 7, Bloc OD 40, Et. I, Ap. 5, Sect. II, București

București, 29 august 1970

Dragul meu,

Ca să folosesc fiecare moment, nu-ți face complexe, nu mai aștept paritate la numărul de scrisori ale unuia dintre noi către celălalt, îți și trimit (apărută azi de dimineață) această pagină care te va interesa și bucura. Cum n-am adresele tuturor celor interesați în ea, vei primi separat cîte un exemplar pentru fiecare poet și poate că ai să-i găsești cu ele mai repede ca mine. Bineînțeles, aceleora de a căror adresă dispun, am să le trimit și eu cîte un exemplar. În toamna aceasta sper să apară prin reviste și alte traduceri din canadieni.

Ți-am trimis două scrisori, rugîndu-te să-mi faci cît mai curînd rost de autorizațiile legale (de la editori și autori) de a-i traduce și publica într-o antologie, programată pt. anul viitor, fără să ceară drepturi de autor în valută. Precizează-mi dacă le-ai primit sau nu, ca să revin cu precizări.

Iartă-mă că mă restrîng doar la aceste cuvinte, la care adaug (de-mi poți găsi...) dorința unui cît mai complet Sandburg.

Te sărut,

Ion Caraion

(continuare în pagina 14)

istorie literară

București, 15 oct. 1970

Dragul meu,

Prin bunăvoința d-lui Râmbu, vă trimit în aceeași scrisoare a dînsului lista celor 69 de autori canadieni de limbă engleză aleși pentru antologie. Cîtorva, ale căror adrese le aveam de la mata, le-am scris și eu. De la ceilalți, cu excepția celor dispăruți, am nevoie de autorizația de traducere și de autorizațiile editorilor. Spațiul pe care mi-l oferă editura "Albatros", unde va apare cartea, este de 2500-2800 de versuri. Adică, în medie, vreo 40 de versuri de autor. Bineînțeles că vor fi autori cu mai puțin și alții cu mai mult de 40 de versuri. Ar fi de dorit să aflui dacă mi-a scăpat vreun poet de relief, după cum ar fi ideal să am din partea celor incluși titlurile preferate de ei. Îți mulțumesc pentru cărțile trimise. Încă nu știu pînă cînd îți mai pot scrie în Canada. La un moment dat înțelesesem că ai și plecat de acolo, de aceea nici nu ți-am mai expediat unele reviste în care au continuat să apară canadieni de amîndouă felurile. Te rog mult, scrie-mi pe scurt și clar despre toate, cît mai curînd.

Îmbrățișări,
Ion Caraion

București, 23 X 1970

Dragul meu,

Ți-am trimis acum cîteva zile, prin d-l Râmbu, lista autorilor la care m-am oprit și cîteva rînduri. Muncesc inadmisibil, criminal de mult, în mijlocul unor inamicități, gelozii și mașinații mizerabile, care deseori îmi întorc întes-tinele pe dos și gîndul către decizii definitive. Într-o zi n-am să mai pot și nici n-am să mai vreau să pot nimic. Am fost și bolnav. După trei zile și nopți, am eliminat una oxalați. Material mă descurc anevoie și din puțina agoniseală, mai totul se duce pe cărți și himere. N-am nici o satisfacție mare, dar obstrucționări din plin. Ori de cîte ori - bună, proastă - s-a întocmit prin Uniune vreo antologie a poeziei românești, eu n-am figurat în ea. Se practică o discriminare asasină de către niște funcționari de totală rea credință. N-aș vrea să obolesc și să abdic, dar simt că e posibil. Iartă-mă că o vreme nu ți-am mai scris. Inutil să-ți mai cer să faci pentru mine ceva. Sînt într-un moment rău. Dacă ai să mai vrei, îți vei aduce cumva aminte de mine și vei încerca din proprie inițiativă ceea ce vei crede și putea.

Scuză-mă de asemeni că nu-mi este cu putință să alcătui sumarul bucăților alese din autorii alăturați. Nici nu m-am decis, nici n-aș fi sigur că nu intervin modificări. Dacă ei vor (și unii mi-au scris că da) să-mi dea autorizația de traducere, s-o facă fără această precizare expresă. Dacă nu, mă voi opri doar la cei ce-mi pot oferi o atare îngăduință sau... Nu știu ce să mai zic. E prea multă administrație, sînt prea multe formalități și timp irosit pînă și în această dragoste: a unui nebulon de poezie.

Veți găsi alături o scrisoare adresată din greșeală mie de către expeditorul ei și două tăieturi din ceea ce am mai încercat să realizez în legătură cu literatura țării din care mata pleci.

Te sărut,
Ion Caraion

București, 22 II 1971

Scumpul meu,

Am așteptat mult noua adresă și ultima scrisoare. Am așteptat-o ca un bolnav. Și la propriu și la figurat. Într-adevăr, sînt două luni de cînd m-am retras (probabil pentru vreun an) din viața redacțională propriu-zis. Doctori, spitale, farmacii. Lucrînd aproape criminal de mult cîtiva ani în șir, ca să recuperez o absență din viață și din societate de peste un deceniu, m-am cam făcut harcea-parcea. Dar despre asta am să-ți scriu separat, ca medic, rugîndu-te să-ți dai o părere. Poate chiar să vorbești cu un poet (și el medic: Oleg Ibrahimoff), dacă nu mi-ar putea

trimite niște medicamente.

Să trec la altceva și să alinez și eu problemele.

1. - Xeroxul din *Books Abroad* (cît să-ți mulțumesc?) a fost ca o licoare miraculoasă. Dincolo de ceea ce mîngîie, place, flatează, întuiește și radiază în și din acele rînduri, îngăduie-mi să te felicit ca și cînd n-ar fi cîtuși de puțin vorba de mine, pentru concentrarea de stil și intensitatea (ca și suplețea) de idee la care ai ajuns. Încă o dată - felicitări!

2. - Antologia canadienilor de limbă engleză apare în primul trimestru al anului viitor. Voi mai reveni.

3. - Eu îți trimisesem (și în engleză și în franceză) mai multe poeme de cît ai primit. Abia acum înțeleg limpede că nu ți-au sosit. Am să le expediez din nou, însă în mai multe plicuri. Plicurile grele se rup ori cine știe ce li se mai întîmplă. Te voi avertiza cîte plicuri am trimis și ai să-mi răspunzi dacă îți sosesc.

4. - Nici Pound, nici Sandburg nu mi-au venit. Și de reclamat nu se poate reclama decît de expeditor. Deci...

5. - O mărturisire. Prevestitoare, nu sentimentală: dacă n-ai fi tu și alți 2-3 oameni pe lume, foarte puțini, dacă aș afla că nici voi nu mai sînteți, te rog să mă crezi că nu mi-ar mai trebui să întîrzii nici o clipă în viață. Indur din ce în ce mai greu aventura de a mă fi născut.

Sărutări,
Ion Caraion

București, 24 II 1971

Dragul meu,

Dacă primești aceste 34 de versiuni în engleză, te rog două lucruri:

- confirmă-mi imediat primirea lor

- precizează-mi dacă între cele trimise mai înainte se află și careva dintre cele pe care le ai aici.

E clar că unele plicuri s-au rătăcit și eu nu mai știu exact ce ai primit și ce nu.

Alte versiuni în engleză nu ți-aș putea pune la dispoziție decît prin aprilie sau mai. Asta ar însemna însă încă un an pierdut.

Dacă vrei să ții socoteală și de inima mea (și bineînțeles dacă și poți), aș prefera să nu trebuiască să mai amînam. Asigură-mă că înțelegi ce-ți spun.

Sărutări doamnei și ție și succes! -
Ion Caraion

București, 25 II 1971

Prietene scump,

Ca să scurtez timpul, iată încă un plic în care sînt 13 pagini și 19 poeme (una în două variante). Versiuni încercate de Margareta Dorian (adresa ei în S.U.A. ți-o dădusem, nu știu dacă ai apucat a-i scrie), J. Corlet, un poet american necunoscut, profesor la Dallas și N. Steinhardt de aici din țară. A-l aborda pe Dan Dușescu, așa cum îmi recomandai, a fost imposibil. Supraocupat, iar eu nu pot plăti mai mult decît statul. De fapt, nu pot nici mai puțin. Și așa sacrificiile pe care le fac lasă zilnic farfuria mai goală. Probabil că versiunile de azi le mai ai.

Totuși, iată-le iar. Cele 34 din celălalt plic sînt de asemeni de N. Steinhardt.

Aștept vești. Într-o zi sau două vei avea și textele echivalențelor în franceză.

Cu dragoste,
Ion Caraion

București, 26 februarie 1971

Dragă Nicolae,

Ți-am expediat zilele trecute 2 plicuri cu tranșlațiile în engleză a vreo 50 de poeme.

În alte trei plicuri, cu pagini numerotate de la 1 la 114, îți vin versiunile franceze a vreo 80 de poeme. Fiindcă n-am avut bani de dactilografă (și ca să nu zăbovesc), primește-le bătute pe felurile formate de hîrtie și la felurile mașini de scris, cum s-a nimerit, de-a lungul timpului.

Iar fiindcă mi-i rău, scuză-mă că n-am mai avut răbdare să recitesc, deci vor fi multe greșeli de dactilografare - eventual.

M-aș bucura ca orice năfîng să reușești ceva. Însă și dacă vei rata, nu suferi pentru mine. M-am săturat într-atît de toate, încît...

De la un om căruia îi ești drag și care te sărută!
Ion Caraion

București, 16 aprilie 1971

Scumpul meu,

Lipsesc din București, sfătuit medical și imperios. A lipsit și familia mea. Întrucît mă privește, e mai bine sau va fi mai rău - nu știu. Vreau să-ți explic doar oarecarea întîrzieră. Azi-mîine, îți trimit lui Oswald volumul dedicat. Peste încă o zi - nota (zici tu) autobiografică. Sau bibliografică? Și voi însoți-o de cele ce-mi spui. Măcar de-ar fi să însemne ceva... Tentativele tale sînt eroice și nerăsplătite. Ce ți-aș putea spune mai cald? Că te sărut! Îmbrățișează-o pe soția ta din parte-mi. N-ai merita să fii înfrînt. Despre înfrîngerile mele ce să-ți spun? Dar asta e viața: o salată de simulacre și de roți care macină.

Despre poezii canadieni? Puțin mai tîrziu îți voi preciza care au apărut în reviste. În revistele: „Luceafărul”, „România literară” și „Orizont”. Ultima n-o ai, mi se pare, am să ți-o trimit. E (crede-mă!) destul de mult, pentru o țară unde presa e neparticulară. Mai mult, n-ar fi reușit nimeni. Antologia cu ei - la sfîrșitul anului viitor. Planificare.

Cît privește o culegere de proză canadiană în 1972, lesne ar fi să-ți răspund, dacă totul ar depinde numai de cum sînt eu dispus. Dar, după cum știi, un biet mînunchi de nuvele canadiene, în versiunea (la care s-a oboșit zadarnic și mult) a d-nei N., s-a tipărit la noi; ori, cum merg treburile editoriale acum, tare mă îndoiesc de posibilitatea editării unei noi selecții. Eu, însă, dacă îmi trimiți pachet toate cele trebuitoare (și volumele, căci trebuie prezentate editurii!) mă voi strădui. Ți-o făgăduiesc. Reușita însă va depinde nu numai de mine.

Vă urez multă, multă primăvară,
Ion Caraion

P.S. Ți-am spus că am primit Pound? Cît îți mulțumesc.

Moto: A

1. Scriu. Fiecare cuvânt
îmi trage cu ochiul
de parcă ar fi ultimul OM
de pe pământ.
Hârtia nu-i fericirea Poemului -
Doar odihna oboselii

2. Literele sunt mâini ce presară,
puțină otrăvă pentru ca hârtia
să se simtă bine,
să viseze,
să învețe așteptarea morții

(3. Scriind, îi privesc pe toți
și ei toți se uită la mine.
Scriu despărțindu-mă de ei
întru unirea cu harul din toți!)

4. Duminică! Scriu! E păcat!
Popa se strofoacă în Biserică
îl aude și jurnalul meu intim.
Scriu pentru că nu îmi aparțin.
Și revelația misterului e vacă de muls!

5. Duminică visele se odihnesc,
Și ispita, nu criza ci -
Înflorirea apocalipticului!

Moto: B

1. Viața noastră pe pământ -
felul în care ne iubește
bunul Dumnezeu
Ale cărui răni
mișună în umbră
precum sângele în trupu-i.

2. Dumnezeu mă învață să întreb,
păcatul, dimpotrivă:
Să-mi țin gura pecetluită!

3. Greșelile-s toate
doar întrebarea ce sunt?

4. (Nebunii pun cele mai frumoase
Și înțelepte întrebări.)

5. Până și uimirea
e oglindă spartă

6. Deșertul a rămas pustiu
pentru că Iisus i-a refuzat puterile?

7. Proiectăm moartea în vina altora,
cu toate acestea nu ne putem
spăla pe mâini precum Pilat.

Moto: C

1. Pecetluit de moarte sunt, Doamne!
Pe cine să mă supăr?
Pe cine să blestem?
Făcând-o, Ți-aș ciunti libertatea
cea de toate zilele, firește, pe nedrept.
Mi-e greu să înțeleg că fiecare cuvânt

ion mărgineanu

ar putea fi un mormânt gol.
Dator sunt, Doamne, să-Ți respect Taina
pentru aceasta m-ai născut. Nu-i așa?
Să Ți-o iert? Fericit fi-voi să știu cum!

2. Din păcate, Doamne, greșeala
este un pod ce se lărgeste
tot mai mult, pe care se urcă
tot mai multă lume...

3. Copacii nu deschid gura
să nu-și murdărească sufletul.

4. Orișice literă - un joc al narcisismului!
Ce frumos dansează nebunia -
această cavernă a inimii!

5. Până și hârtia este un coșmar
(Al neantului:)
Cât de mult o murdărește tăcerea?
O, Doamne, totul pare o
înlănțuire de erori
Frumos ornamentate!

Doamne, la ce să renunț
Când pronunț numele Tău?
La mine?
La cuvânt?
La întuneric?
La sfânta lumină?
A venit Harul,
îl las să intre -
A întârziat Duhul,
îi fac semn să intre!
Abia acum văd prin toate
ferestrele inimii,
Pun mâna pe tăcere
Și...

(E Duminică, rugăciunile
se împrăștie pe la rudele lor din suflet)

ana julia lugo
fernandez

Eu și ceilalți

România, te cunosc din frageda mea pruncie în frumoasa insulă a Cubei, atunci când exaltarea primelor momente ale revoluției a lăsat loc unei grele istorii comuniste; acolo unde tinerețea și studiile mele au fost marcate cu o pecete indelebilă: ceea ce mă atrage spre tine sunt, în aceeași măsură, caracterele noastre latine și această tristă etapă din istoria umanității peste care tu, cel puțin, ai avut curajul să întorci pagina.

Această considerațiune personală mi-a inspirat, la o primă abordare, o ușoară neîncredere și chiar o neliniște legată de acest colocviu, deoarece nimeni nu scapă în întregime de trecutul său.

Am decis, totuși, să dau și eu dovadă de curaj și să sar peste obstacol.

Subiectul propus are, oarecum, asupra mea, efectul unei „tarte cu frișcă”. Cu toate acestea, mi-am amintit că Belgia are un celebru specialist al aruncatului cu tarte cu frișcă, activitate care constă, așa cum bine știți, din a destinde atmosfera pe care anumite celebrități, cum ar fi Bill Gates, reușesc să o creeze în jurul lor, aruncându-le în plină figură una dintre acele tarte lipicioase care îl fac să arate ridicol, îi măzgălește costumul și îi pune în stare de alertă pe oamenii din serviciul său de pază.

Activitate poate nici spirituală, nici elegantă, dar uneori extrem de răcoritoare. La urma urmelor, Charlie Chaplin a început așa, și eu ador tot ceea ce a făcut el, chiar și atunci când a spus adio tartelor cu frișcă.

Lată de ce nu am intenția să mă bosumflu din cauza plăcerii pe care mi-o propune acest subiect, care mai are și un alt avantaj, și anume că îmi dă posibilitatea să îi inversez termenii, și să îl transform în „Ceilalți și eu”.

Voi remarca mai întâi că o sumedenie de filosofi și oameni politici, fiecare în felul și în domeniul său, au dat, pe parcursul istoriei, propria lor interpretare acestei interacțiuni între persoana lor și cititorii sau persoanele pe care le administrează. Pentru cititori, este suficient să închizi cartea; pentru cei administrați, anumite concepții s-au dovedit dezastruoase: ei au suferit de pe urma lor, și prea adesea, în opinia mea, mai suferă încă. În acest sens, se spune că prefer de foarte departe atitudinea lui Cincinnatus, față de cea a lui Nero.

Dar, în rest, istoria este o disciplină neiertătoare: ea știe să fie nuanțată, dar nu absolvă niciodată, cu condiția expresă de a spune totul și de a nu uita nimic, ceea ce nu este întotdeauna cazul.

Putem să ocultăm, și să falsificăm episoadele din viața unei țări, dar, în final, cei interesați se regăsesc întotdeauna în ipostaza unor adepți ai francmasoneriei care ar fi supuși la o probă simplă și redutabilă cum nu e alta: ei sunt invitați, pe parcursul periplului lor inițiativ, să se privească într-o oglindă. Evident, nu este vorba despre machiaj. Ei se află singuri, fără artificii la îndemână. Pentru ei, comedia socială este terminată.

Istoria are lucrul acesta în comun cu gangsterii: ea își reglează întotdeauna conturile.

Vis-à-vis de ceilalți, și eu mă regăsesc într-o oglindă, cea a conștiinței mele. Ce îmi dictează ea în ceea ce îi privește pe ceilalți?

În primul rând, le datorez toată mansuetudinea de care sunt capabilă. Am o percepție prea clară a părților mele bune și a celor rele, pentru a deveni tiranică și pentru a rămâne complicea unui sistem, în care individul nu mai contează. Schimbarea mea de societate mi-a adus foarte mult și încerc să nu devin o personalitate duală, care stă cu un picior într-o lume și cu celălalt în alta, ceea ce, la propriu și la figurat, m-ar obliga să fac un șpagat prea mare.

Cu alte cuvinte, am învățat să compun și, la urma urmelor, să mă simt mai bine cu ceilalți, în libertate, chiar dacă uneori, îi găsesc iritanți și derutanți pe compatrioții mei belgieni. Dar, în același timp, mă întreb dacă, undeva, nu mi s-a luat o parte din umanitate.

Faptul rămâne însă același: trecând de la o societate la alta, de la un sistem de valori la altul, m-am schimbat. Și lucrurile nu s-au terminat încă, simt asta. Relația mea cu ceilalți a devenit diferită. Apreciez încă glumițele ireverențioase, dar îmi place din ce în ce mai mult ironia și umorul.

Eu și ceilalți: această relație are încă un cadru politic, care îi constrânge sau îi delimitează. În ceea ce mă privește, eu prefer ca acest cadru să se mulțumească să îi delimiteze, deci să îi canalizeze, deoarece eu respir întotdeauna mai bine în spațiile largi.

În logica mansuetudinii, care îmi este din ce în ce mai apropiată, eu nu le neg celorlalți nici dreptul de a mă critica, nici realitatea superiorității lor, într-un domeniu sau altul al vieții de zi cu zi. În acest din urmă caz, nu vă așteptați din partea mea nici măcar la cel mai mic sarcasm sau la cea mai ușoară tentație de înjosire a celui alt; ar fi inutil și neinteligent. Este mai bine să înveți: nu am rămâne decât învățatei, și chiar și tirani absoluți care au ajuns să domine ansamblul ființelor și lucrurilor, s-au văzut, de pe o zi pe alta, pur și simplu, tăiați din cartea celor vii. Și mai rău încă, din cea a amintirilor și a stimei popoarelor. Fără să mai vorbim despre singurătatea lor.

În schimb, sunt foarte disponibilă să ciulesc urechea atunci când vorbește celălalt și să nu îi impun nici un Dumnezeu, nici un

Cezar, nici un tribun, deoarece le neg cu răspicare dreptul de a acționa astfel în privința mea. Singura armă de care dispun este redutabilă și este de o legalitate ireproșabilă: ea îmi este furnizată din Ministerul de Interne, iar în Belgia acesta nu este deloc avar la acest punct: vă vorbesc despre buletinul meu de vot. Am uneori impresia că viața politică din Belgia constă din a trece de la o votare la alta. Delimitându-mi astfel teritoriul meu individual și de cetățean, într-un context foarte precis, aș dori să adaug acestor considerații faptul că drumul spre ceilalți, spre inima și spiritul lor trece, după părerea mea, prin gradul de cunoaștere pe care reușesc să îl dobândesc asupra mea însămi, și prin onestitatea de care pot să dau dovadă, pentru a trage consecințele în ceea ce privește comportamentul meu personal.

Există cea care sunt eu, uneori debordantă de bună voință, alteori crispată și mai răuvoitoare, și felul în care mă percep ceilalți. În ochii mei, acesta este un element fundamental al întrebării puse. Deoarece, uneori, atitudinile mele sunt rău interpretate, iar contrariul este și el adevărat „Nu am voit aceasta”, spunea împăratul Germaniei Wilhelm II, cu ocazia izbucnirii primei conflagrații mondiale. Același lucru este valabil și pentru relațiile interpersonale. De unde și necesitatea unei extreme precauții în cadrul dialogului și, așa cum am spus mai înainte, a unei mari mansuetudinii. La fel de necesară este și deschiderea spre toate opiniile, în cazul celor conformiste, pentru nuanțe, în cazul celor dizidente, pentru a extrage sarea din pământ, care este adevăratul spirit critic, și nu, așa cum mulți mai cred încă, o răsturnare brutală. O mică reformă eficientă creează uneori mai multă viață decât o pretențioasă lurtună revoluționară.

Concluzia acestor câteva reflecții disparate este evidentă, în ochii mei: singurul mod de a trăi mai mult sau mai puțin convenabil aici pe pământ, și de a trece deci cu succes proba oglinzii, constă într-o bătlie de fiecare zi, care îți permite să îți păstrezi -, atât în cadrul relațiilor interpersonale, cât și planul civic, la care ești obligat să nu renunți - acest echilibru instabil, deoarece este repus permanent în cauză, dar care este singurul care creează o ambianță respirabilă și o societate relativ egalitară și prosperă.

Nu avem dreptul să le impunem nimic celorlalți, și contrariul este adevărat. Ceea ce contează, mai înainte de toate, este să rămâi tu însuși și să nu aluneci în servilism. Asta deoarece nu putem să izolăm relațiile interpersonale de cadrul politic. Iar tirania duce de-a dreptul la otrăvirea spiritelor. Pericolul este cu atât mai mare, cu cât tirania încearcă mereu să se deghizeze în mitologie: tiranii nu sunt însă niciodată nici zei și nici măcar eroi. De aici și necesitatea, pentru a arbitra jocul uman a unei separări eficiente a puterilor și a unei justiții cu adevărat independente. Pentru că prea multora dintre contemporanii noștri, ajuns, după gustul meu, să le placă „Big Brother”.

În românește de
Roxana Dascălu

carles duartes

*„Domnul i-a făcut pe oameni din țărână,
și în țărână se vor întoarce.”*

Ecclesiastul, 17.1

Măinile Domnului
sunt strălucitoare asemeni vântului
și fierbinți ca nisipul,
ele nasc rădăcina
și ridică pomul,
aprend stelele,
păstrează semințele timpului
în pântecul unei femei
și schițează forma constelațiilor.

Măinile Domnului
ți-au adus un dar al dorinței,
un dar al cuvintelor,
ele umplu fiice ochi
cu privirea lui cea adevărată
îți îngăduie tandrețea
și ura.

Măinile Domnului
sunt la fel de fertile ca sângele
și de inevitabile ca apa;
inima-ți bate între ele
ele te-au plămădit din țărână
și în țărână te vor întoarce.

*„Și am mai putea spune mai mult
și totuși nu îndeajuns. El este Totul.”*

Ecclesiastul, 43.27

Dumnezeu e timpul
și El e izvorul viselor,
globul pământesc
și lumina soarelui
El ia bieți nori de țărână
și îi preface în stele.

Dumnezeu e vântul,
și începutul vântului
și tandrețea,
și jarul simțămintelor,
începutul apei,

al vinului, al pâinii,
marea și cele mai înalte piscuri.

Dumnezeu e singur
asemeni nopții,
singur ca și tine singur.

Fără de încetare,
țese El iar și iar
viețile noastre.

„La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.”

Facerea, 1.1

Înainte cuvântului,
înaintea scrierii stelelor pe întunecatul eter
pe când spațiul era un pistrui
unde se uea materia.

Înainte ca orice minte să încerce să înțeleagă
plutirea semințelor între trupuri
înainte de dorință și de dor
înainte de pom și de pește
înainte de frig și de ziua dintâi.

A fost începutul,
universul în expansiune,
ai tras cerul în el,
ai făcut pământul
ai făcut viața să rodească viața
ca un val infinit.

A fost începutul,
ai început să visezi.

Traducere de
Liliana Ūrsu

zile și nopți de literatură

Coetzee câștigă la 63 de ani Nobelul

ion crețu

Booker-ul are un "prim" happy-end înainte chiar de anunțarea câștigătorului celui mai important premiul literar britanic. Aceasta pentru simplul motiv că unul dintre concurenți - J.M. Coetzee - nu dintre cei mai puțin semnificativi, a fost eliminat din competiție! La fel s-au petrecut lucrurile, de altfel, și cu Martin Amis, după ce, la un moment dat, părea că intră în cursă cu șanse de câștig dintre cele mai serioase. Până și pariourii îi acordau mari sorți de izbândă. Cele două "excluderi" au însă valori divergente: Martin Amis se află pentru prima oară în "pragul" obținerii celui mai mare premiu literar britanic, Coetzee l-a câștigat deja (de două ori!), singurul scriitor, de altfel care a reușit o atare performanță.

Spre deosebire de Amis, însă, a cărui eliminare este, practic, fără consecințe, Coetzee este beneficiarul unui premiu de "consolare": insuficient de bun pentru Booker, este preferatul Academiei Suediei, anul acesta, pentru Premiul Nobel. Firește, există o mare deosebire dintre premiul și premiul: dacă Booker-ul se acordă autorului celui mai bun roman din anul respectiv, Nobel-ul încununează o operă. Asemănarea dintre ele, dacă este să împingem comparația până la ultimele sale consecințe, ar trebui să spunem că nu odată Booker-ul, cât și Nobel-ul, mai ales acesta din urmă, au fost (uneori vehement) contestate. În textul său din 2 octombrie, închinat acestui important eveniment, Associated Press aprecia că alegerea lui Coetzee nu a ridicat nici un fel de probleme, respectiv că a fost un "easy winner."

În "argumentarea" alegerii făcute, Academia Suedeză a declarat prin Horace Engdahl, secretarul ei permanent, că premiul se acordă lui Coetzee pentru "abilitatea de a scrie povești care portretizează în chipuri nenumărate implicarea surprinzătoare a celuiilalt." Se spune, totodată, că romanele sale se caracterizează "printr-o compoziție plină de măiestrie, dialog plin de relief și o analiză strălucită. În aceeași loc, se arată că proaspătul premiat este un critic acerb al raționalismului crud și al moralității cosmetice a civilizației occidentale. "Suntem ferm convinși de valoarea durabilă a contribuției sale la literatura lumii, a declarat Engdahl. Nu vorbesc despre numărul cărților scrise, ci despre varietatea lor, despre calitatea lor medie foarte ridicată... Este un scriitor care va continua să fie analizat și discutat și credem că el va trebui să aparțină moștenirii noastre literare."

Premiul include un cec de peste 10 milioane de coroane, echivalentul a 1,3 milioane de dolari, dar și alte beneficii pe care le aduce premiul: o creștere substanțială a tirajului cărților, celebritatea și admirația.

Academia Suedeză nu onorează pentru prima oară Africa de Sud cu cel mai prestigios premiu literar, Nadine Gordimer, prezentată în această pagină, a fost premiată în 1991. Nu se poate trece cu vederea orientarea eurocentrică a Academiei Suedeze în ultimii opt ani. Din 1980, doar trei câștigători au provenit din Africa, trei din America de Sud, doi din Statele Unite și doar unul din Asia. Orientul Mijlociu a fost preferat doar o singură dată, prin egipteanul

Naguib Magfouz, acum 14 ani. Nu spunem nimic despre România...

Coetzee este doctor în lingvistică al Universității din Texas și după un stagiu ca programator pe computer în Anglia a predat la University of Cape Town - de unde și-a luat un an liber. Este autorul a numeroase romane și a mai multor eseuri și studii dezvăluind o largă plajă de interese care merg de la rugby la cenzură. Menționăm: *Dusklands* (1974), *In the Heart of the Country* (1977), *Waiting for the Barbarians* (1980), *Life and Times of Michael K* (1983) care i-a adus premiul Booker, *Foe* (1986), *Age of Iron* (1990), *A Land Apart* (1992), *The Master of Petersburg* (1994), *Disgrace* (1999) care i-a adus al doilea premiu Booker, *The Lives of Animals* (1999), *Youth: Scenes from Provincial Life II* (2002), *Elizabeth* (2003) - cu ultimul roman înscriindu-se, anul acesta, în cursa pentru Booker. Din categoria studii amintim: *White Writing: On the Culture of Letters* (1988), *Doubling the Point: Essays and Interviews* (1992), *Giving Offense: Essays on Censorship* (1996), *Stranger Shores: Literary Essays, 1986-1999* (2001).

Ca o curiozitate, puținele care sunt asociate cu numele premiului, Associated Press vorbește despre lipsa totală de apetit pentru publicitate a lui Coetzee, menționând printre gesturile sale că nu și-a ridicat nici unul dintre cele două premii Booker câștigate!

Ce scrie presa de specialitate despre unele dintre titlurile lui Coetzee? James Shapiro, de

meditații
contemporane

pildă, scria, în 2001, când a apărut volumul de eseuri *Stranger Shores: Literary Essays* că autorul unor romane ca *Life and Times of Michael K* și *Disgrace* este un "critic desăvârșit." Volumul său este "o performanță surprinzătoare și uneori «coldly clinical»". Dacă ținem cont că eseurile au în centrul lor personalități literare ca Franz Kafka, Joseph Brodsky, Jorge Borges, Salman Rushdie, A.S. Byatt, Naguib Mahfouz, Doris Lessing și Nadine Gordimer ne va fi mai lesne să înțelegem interesul pe care l-au iscat și actualitatea lor. Aceasta cu atât mai mult cu cât Coetzee "aplică un bisturiu ascuțit, denunțând în mod atent defecte stilistice, slăbiciuni teoretice și, uneori, reaua credință a unor scriitori pe care, de altfel, el îi admiră... Coetzee este mișcat mai puțin de aspecte estetice cât de cele politice și morale: când frontierele intelectuale sunt încălcate - chiar atunci când sunt motivate de cele mai bune intenții liberale - scrisul poate deveni periculos."

În opinia cronicarului, cel mai interesant dintre eseurile volumului în discuție este intitulat "Ce este un clasic", dedicat lui T.S. Eliot. Potrivit lui Coetzee, un clasic este cel care nu are nevoie să fie apărat de atacuri, ci este supus testelor de aceste atacuri în timp. Critica, prin urmare este chemată să pună întrebări unui clasic.

Prin încununarea operei sale cu Premiul Nobel (în ciuda unor reproșuri îndreptățite care se pot aduce acestei prestigioase instituții culturale), J.M. Coetzee se înscrie, *volens-nolens* în rândul clasicilor. Rămâne de văzut cum va răspunde testelor la care-l va supune critica.

Poezii în capodopere

alese și traduse de grete tartler

Rainer Maria Rilke

Cântec de dragoste

Cum oare să-mi țin sufletul, încât
de-al tău să nu-l ating? Și cum să-l urc
deasupra ta, spre mai înaltă lume?
Ah, mult aș vrea să-i aflui adăpost
în beznă în ceva pierdut anume
într-un străin lăcaș tăcut ce nu vibrează
pe când adâncurile-ți știu vibrarea cum e.
Dar toate câte ne ating ne leagă
precum arcușu-n trăsătura-ntreagă
din două strune doar un sunet dând.
Ce instrument în acordaj ne-nfrână?
Și ce violonist ne ține-n mână?
O, dulce cânt.

S tabilită din 1984 în Anglia. Tracy Chevalier (n. 1962 Washington D.C.) debutează la 35 de ani cu romanul **Albastru pur**. Succesul ieșit din comun al acestei *opera prima* va fi confirmat doi ani mai târziu (1997) prin **Fata cu cercei de perle** (recent tradus în limba română la Editura Polirom) considerat de „Publishers Weekly” „un fenomen editorial”, roman ce va atinge tirajul de un milion de exemplare. A treia sa carte, **Falling Angels**, apărut în 2001, va fi tot un bestseller în Anglia și SUA. Ne vom referi în cele ce urmează la **Îngeri căzători** (Polirom, 2003, 408 p.), o versiune românească de zile mari, semnată de Fraga Cusin, ce depășindu-și statutul de traducător, a reușit să fie interpretul unei partituri semantice și artistice deosebit de solicitante prin multiplele schimbări de registru, compoziție, impoziție, și în ciuda limpezimii de cristal a narațiunii canonice. Cel puțin zece voci recurente își dau întâlnire de-a lungul a 94 de scurte capitole, cele mai dese intervenții având personajele protagoniste Kitty Coleman, Maude Coleman, Lavinia Waterhouse, Gertrude Waterhouse, Simon Field, Edith Coleman, Jenny Whitby ș.a. Toate aceste voci performante de coralitate, contrapunct și oraliitate, par a-și ține propriul jurnal, descriindu-se în propria oglindă, dar și în a celorlalte, comentându-și trăirile și motivațiile într-o simultaneitate unanimă a creșterii și diferențierii, totul pe fundalul schimbărilor profunde de mentalitate în Anglia primilor zece ani ai veacului al XX-lea.

Între două funerals regale (ale reginei Victoria în 1901, ale urmașului acesteia, Edward, în 1910) Tracy Chevalier ne oferă zeci de tablouri vivante și tot atâtea ocazii de individualizare și confruntare a celor două familii protagoniste, Coleman și Waterhouse, reprezentând două stiluri de viață-tropisme, fie spre defunctul victorianism, fie spre o deschidere europeană, în spiritul căroră ni se revelează caracterial și tipologic soții, soțiile (Kitty și Gerty), dar mai ales cele două fete Maude și Lavinia, secondate de rudele aferente, intermediari și martori.

cartea străină

Pentru Kitty Coleman nașterea lui Maude înseamnă o bulversare a viitorului imaginat, un handicap al voinței de afirmare și protagonism clamoros. Când cu greu ne revenim din șocul scenei prolog (Kitty relatează detașat episodul schimbului de parteneri din prima noapte a lui 901), înțelegem deja că tână femeie este incompatibilă cu multipla dependență numită căsnicie, maternitate, cu sentimentele generate de acestea, cu clișeele cel mai adesea ipocrite despre condiția subalternă a femeii în epoca victoriană. Kitty speră din toată ființa că „Anglia se va scutura ca prin minune de haina ei ponosită și neagră pentru a da la iveală ceva strălucitor și nou. Suntem doar de unsprezece ceasuri în secolul al XX-lea, dar știu foarte bine că nimic nu s-a schimbat. Doar o cifră”.

Pe acest fundal de *doliu* inerțial, frustrarea, am zice bovarică, și stângeneala afectivă, lasă din ce în ce mai mult loc reactivității faptelor menite s-o apropie de idealul ei („lumea largă după care „ânjesc”) ce se va concretiza în mișcarea feministă britanică. Frumoasa Kitty, spionată și invidiată atât de bărbați, cât și de femei pentru felul ei de a fi provocator, își simte și își alimentează vocația, excepțională pentru acele vremuri cea de reprezentare publică a femeii, de revendicare a accesului ei la stăruirea comunitară, în opoziție flagrantă cu relezarea sexului *slab* în umilitoarea și exclusivă funcție reproductivă, pledată de aceeași ruginită concepție masculinistă și misogină. Prin hotărârea sa reversibilă de a întoarce spatele cu orice preț unei ieți cu statut previzibil prin inutilitate și obiențită, Kitty răstoarnă o întregă tablă de valori, inclusiv religioase și monarhice; singularizându-se prin luciditate, introspecție și îmbrățișarea unei afece supraindividuale, departe de angelismul afeocat al clișeului feminin în epocă, decerebrat și ecorativ. Evadarea lui Kitty din tiparele femeii asătorite, supuse trup și suflet soțului, copiilor și rajestății sale, este un excelent prilej de a fi

Narațiunea *british*, suma algebrică a vocilor

geo vasile

demolată de Gerty Waterhouse, dar mai ales de eterna soacră, Edith, cursurgioaica, suspicioasă, necruțătoare deci, portret-robot al mentalității *ancien-régime*. Nefericită alături de Richard, șot evazionist și ignar al adevăratelor motive de criză a cuplului, Kitty, demnă precursoră a lui Connie Chaterley (această eroină a sufletului modern) nu pregetă să-l „corupă” pe austerul plin de omenie John Jackson, de care se îndrăgostise nebucnește, poate și din pricina „rezistenței” aceluia, un tip loial, religios, cu principii, dar mai ales timid. Memorabilă este scena erotică din cimitir, relatată de adultera Kitty, trăită de ea plinar, cathartic am zice, sub ochii stinși ai unui înger tombal, sub aceleași stele căzătoare. Kitty trece printr-o lungă perioadă de eclipsă; își dă seama că nu poate aduce pe lume copilul, fruct al unui amor clandestin, avortează, riscând să devină o proscrisă. În fine Kitty, promotore a viitorului noilor repere morale, prevestind declinul acelor îngeri căzători ai trecutului, solidarizează cu sufrageta Caroline Black. Schimbarea dramatică, radicală, de dragul cauzei căreia eroina își va închina viața la propriu și la figurat, expunându-se riscurilor de a fi bruscată și arestată de Poliție, recriminată de Richard (ce reacționează neputincios, prin arderea simbolurilor grafice ale mișcării) respinsă de propria fiică, Maude, face din Kitty cel mai atașant caracter al romanului și o probă de iscusință compozițională a autoarei. Kitty, costumată în Robin Hood, simptom istoric de liberalizare a moravurilor și a anatomiei feminine sugrumate în uniforme ermetice, moare în împrejurările încălcate ale unui accident (lovită în piept de calul de paradă). Nici familia Waterhouse nu va fi ocolită de neșansă; micuța Ivy May, sora Laviniei, pierzându-se în aglomerația mitingului feminist, este răpită de un maniac sexual și ucisă. O va găsi nu Poliția, ci „băiatul cel rău” zis Simon, fiul grogarului.

Catolica Kitty, conform dorinței sale dizidente, va fi incinerată în mare taină de tainicul ei amant Jackson, în prezența prietenei sufragete, înștiințate de Maude, peccetluind astfel insurgența unei vieți în contra celor ce nu vor înceta să pună mai presus de doliu și sentimente, onorabilitatea numelui.

Maude, fetița de opt ani, acum deja adolescentă, va ține mâna mamei sale agonizante, respectând împlinirea visului și preluând mesajul lui Kitty. Mesajul rațional, de autosuficiență și libertate ce nu exclude solitudinea. Oricum, pentru Maude un nou capitol de viață începe, amprentat indelebil de viața și opera atipică a mamei, de mesajul eretic al acesteia față de tot acel posomorât repertoriu de superstiții, prejudecăți și halucinații în care crescuse prietena sa Lavinia Waterhouse.

Prizonieră îndotrănată maniacal de victorianismul bunei cuviințe, Lavinia are un suspect cult al morții, al iraționalului, al stărilor onirice sau oculte. Înclinarea ei spre melodramă, o distinge de raționala și teoretizanta Maude. Ea nu acceptă de pildă, ideea de stele căzătoare, preferând versiunea de „îngeri care se prăvălesc” în timp ce aduc mesaje de la Dumnezeu către oameni. În virtutea acestei anunțate captivități spiritualiste, Lavinia e pe cale de a deveni o puritană, drept care se dedă la delațiuni; expediază o anonimă în cel mai bigot stil posibil (ce nu ajunge totuși la destinatar, nu altul decât soțul proscrisei) prin care intenționa să dea în vileag avortul secret al lui Kitty. În același rol de compoziție, Lavinia țese în jurul lui Richard, șotul părăsit, nu-i așa, o rețea de intrigă și iubire morbidă. Participă, tot de dragul melodramei, eventual palpitanță sau scandaloaasă, la marea demonstrație și chermезă feministă, purtându-se ca o cuconiță snoabă, egolatră și suspicioasă.

Oricât am accepta convenția exagerării artistice, n-o putem crede pe cuvânt pe Tracy Chevalier în privința neverosimilei, precocei perspicacități a personajelor - copii Maude și Lavinia. Aceste fete

la opt, zece, doisprezece ani vorbesc ca autoarea, ba o și întrec în privința puterii de a înțelege lumea și a o exprima.

Mai convingător evoluează Simon Field, băiatul grogarului, ce se individualizează prin limbajul frust al celui ce învățase să citească pe pietrele de mormânt. Are un simț practic al supraviețuirii, devastator, dublat de o intuiție detectivistă a binelui și a răului, dar și un bun-simț popular opozabil vanității și răsăfului tip *middle class*, ostentate de cele două familii. Este un tip săritor, dar și șantajist în limitele onestității, solidar cu cei de teapa sa socială, maturizat prin forța lucrurilor și a contactului zilnic cu ambianța macabră a cimitirului. Simon este un soi de Hermes al comunității, agent de legătură și confident al personajelor feminine. Își cunoaște lungul nasului, în ciuda accesului său nelimitat, furtiv sau în direct, la interioarele și intimitățile concitadinilor burghezi, Kitty, Maude, Jackson, Lavinia; pe aceasta din urmă nu ratează ocazia să o sărute (fructul oprit, obiect al dorinței ascunse) profitând de capriciul ei erotothanatic.

Printr-un miracol ce ține de talentul lui Tracy Chevalier, suma algebrică a vocilor se cristalizează într-un corpus narativ performant prin luminozitate stilistică și adevăr uman, psihologic și istoric.

Amintind de arta disimulării și a insinuării, a dialogului sec și a interiorizării monologice din **William Trevor** (romanul *străine* Mary Louise) codul narativ din **Îngeri căzători** este unul al postmodernității ce-și face din naturalețe și detașare ironică un țel suprem. Dincolo de care mașina narativă funcționează în baza unor pattern-uri consacrate, cum ar fi confesiuni interferente, jurnal multisevențial, colportaj, detalii și descripții în cel mai pregnant stil clasic al romanului de caractere.

Dacă mai adăugăm și complementara inserție livrescă, semnalată chiar de autoare, pentru a fi cât mai persuasivă în acreditarea climatului macabru victorian (foarte multe scene se petrec într-un cimitir londonez), **Îngeri căzători** este neîndoicnic o carte de raftul întâi, foarte *british* și foarte europeană totodată.

maria iaiu

Finețea porțelanului de Tanagra

După o retragere din viața teatrală bucureșteană, Beatrice Rancea revine cu un spectacol de forță, însă prezentat destul de discret în parcul Palatului Mogoșoia. Ideea, minunată în sine, s-a pierdut din cauza toamnei târzii, care a făcut ca oamenii să se teamă de frig și să amâne bucuria de a fi prezenți la o reprezentare în aer liber pentru vara viitoare. Păcat, pentru că producția are toate datele unui eveniment. Cu siguranță, așa cum e conceput, fără decor, doar cu lumini sofisticate și un covor roșu. **Visul unei nopți de vară** de Shakespeare poate fi jucat pe oricare scenă, însă ar fi vitregit de umbrele fabuloase ale copacilor în lumina reflectoarelor, de frunzele care cădeau, parcă la sugestia regizoarei, încălzindu-ne măcar privirile, dacă nu și trupurile aproape înghetate.

Beatrice Rancea a ales piesa ideală pentru acest loc mirific. A realizat o coregrafie elaborată pentru scenele *duhurilor* pădurii, astfel încât acestea să pară cu adevărat nepământene. A căutat prin toate locurile chinezi pentru a le oferi rolurile meșteșugarilor. A lucrat cu aceștia din urmă, *convertindu-i* în adevărați artiști, migăind fiecare personaj cu insistența și finețea unui bijutier. Efectul a fost teribil. Inefabilele creaturi ale pădurii (Oberon, Titania, zânele-călugărițe) sunt, în mare parte, interpretate de balerini, ceea ce conferă o eleganță aparte întregului. Replicile lor sunt dizolvate în gesturi rafinate, pure. Chinezii-meșteșugari sunt atât de „pământeni” prin

comparație cu grațioasele făpturi, atât de nostimi, încât stârnesc hohote de râs la simpla apariție.

Povestea celor două cupluri de îndrăgostiți capătă un plus de gingașie, petrecându-se pe un tărâm cu totul fermecat. Actorii se mișcă bine pe iarba încă verde, apar și dispar din/în tufișuri cu agilitatea sălbăticiunilor, rostindu-și replicile cu incredibilă dicțiune și mult firesc. Fără ajutorul amplificatorilor de sunet, vocile se aud perfect (cu excepția celei a Danielei

Nane, cam „prizărită”). Deși pare numai o joacă de vară, simți, sub suplețea interpretării, efortul fiecărui gest, truda cu care a fost construit întregul.

Sunt unele momente de un rafinament aparte - dansul zânelor-călugărițe, de un comic discret, dar irezistibil, cel al Titaniei (Loredana Salaoru) și al lui Oberon (Tiberiu Almosnino), foarte sofisticat, precum și aparițiile lui Puck (George Călin) -, altele, constituite în limitele comediei de bun gust - cele două cupluri: Hermia (Antoaneta Zaharia) - Lysander (Radu Micu) - Helena (Ela Mocanu-Ionescu) - Demetrius (Ionuț Ionescu) - și altele „aducând” a improvizație: meșteșugarii. O muzică aleasă cu grijă, adecvată fiecărei clipe, îi obligă pe interpreți să joace în forță. Cert rămâne faptul că pentru orice secvență s-a trudit egal și fără măsura efortului depus, până când o scenă a ajuns s-o completeze pe cealaltă. Este ca un joc de puzzle, în care piesele au rol egal în

alcătuirea totului. Actorii, bine aleși și dăruiți acestui tip de travaliu, îndură frigul, încăntându-ne. Ei se contopesc într-un joc unitar, renunțând (cum au putut fi convinși oare?) la demonstrații personale. Astfel se face că, Antoaneta Zaharia, Ela Mocanu-Ionescu, Adrian Titieni, Claudiu Stănescu, deși sunt prezente pregnante în reprezentație, nu dezechilibrează întregul. Sunt delicioase aparițiile chinezilor, fără a deveni vreo clipă grosiere.

Măsura și o ciudată candoare sunt calitățile cele mai evidente ale acestei producții, care seamănă mult cu ceea ce-mi aduc eu aminte a fi fost **Nunta**, un examen de an al lui Beatrice

Rancea (la acea vreme, Bleonț), despre care, cu siguranță, mulți își amintesc și azi cu plăcere. **Visul unei nopți de vară** pare a fi un joc cu statuete fine din porțelan Tanagra.

Visul unei nopți de vară de Shakespeare, traducerea: Dan Grigorescu * regia, coregrafia, ilustrația muzicală: **Beatrice Rancea** * decorul: **Constantin Ciubotariu** * costumele: **Doina Levintza** * Cu: **Claudiu Stănescu, Constantin Ghenescu, Adrian Titieni, Antoaneta Zaharia, Ela Mocanu-Ionescu, Tiberiu Almosnino, Loredana Salaoru, George Călin, Radu Micu, Ionuț Ionescu, Daniela Nane** ș.a.

Piața cărții cinematografice se află de mai multă vreme într-o grea suferință. Arareori mai apare câte un titlu, iar atunci când se întâmplă, evenimentul trece neobservat. Dacă ar trebui să întocmim repede o listă cu scrierile criticilor, eseistilor și teoreticienilor din domeniul filmului, ne-am oprit în cel mai bun caz în anii '70. De altfel, bibliografia studenților de la Academiiile de Teatru și Film din România este extrem de sărăcăcioasă. Cele mai „moderne” opinii datează de cel puțin 30 de ani. Iar despre cartea de film românească, ce să mai vorbim! Și totuși, se mai întâmplă și minuni. De curând, la Editura Victor, a apărut un volum - **Tendențe în filmul european**, coordonat de regizorul și profesorul Geo Saizescu și de criticul de film Dana Duma. Institutul European de Cultură și

Încotro se îndreaptă filmul european?

irina budeanu

niile unor specialiști din domeniul filmului, atât din țară, cât și din străinătate, în legătură cu noile tendințe existente în filmul european vis-a-vis de concurența acerbă pe care le-o face industria americană. Aș cita câteva nume importante: regizorii Ioan Cărmăzan, Radu Gabrea și Gerardo Herrero (Spania), scriitorul grec Kostas Asimakopoulos, directorul de imagine George Cornea, maestrul de sunet și monteur video, profesorul Horea Murgu, istoricul de film Christina Stojanova (Canada), criticii Dana Duma, Victoria Bucur, Călin Căliman, și Irina Margareta-Nistror sau realizatorul de filme de animație, Radu Igazsag. „Trebuie să intrăm în competiție cu ce avem noi mai original, să punem preț pe experiența marilor maeștri și să avem încredere, să încurajăm tinerii cineaști” - iată o posibilă soluție, prezentată de regizorul Geo Saizescu în prefața volumului. Din numeroasele comentarii conținute în carte, m-am oprit la câteva. Maria Aneta Apostu, studentă în anul II la Universitatea Hyperion în articolul „Tânărul public din Franța”, este de părere că viitorul cinematografului europene este scris de tinerii cineaști, cei care gândesc liber și fără prejudecăți și mai ales fără să poarte după ei povara unui trecut în spate. Criticul Dana

Duma ne vorbește despre un nou concept care circulă în ultima vreme pe bătrânul continent. Este vorba de „noul realism european”, care încearcă să caracterizeze tendința unor tineri cineaști de a radicaliza, dar și de a nuanța realismul reprezentării lumii în care trăiesc. Jero nimo Moscardo, ambasadorul Braziliei la București, crede că românii au o mare bogăție culturală, iar filmul are multe de spus. „Eu cred că România are datele pentru a face un cinema de mare clasă. A făcut deja și mai face câte un film important. A sosit momentul să ocupe și micul ecran”. La sfârșitul acestei cărți există anexă, care îi va interesa deopotrivă pe studenții de la film, dar și pe toți cei care se ocupă cu acest domeniu. Veți găsi textul Legii Cinematografiei, cererea de înscriere la Concursul de Proiecte Cinematografice pentru obținere de credit rambursabil fără dobândă și lista de documente ce alcătuiesc dosarul de concurs. Tendințe în filmul european este o apariție care de acum încolo, toți cei interesați de cinematografia de-a șaptea artă, trebuie s-o ia în seamă.

arta filmului

Educație prin Imagine și Societatea Academică Hyperion au făcut posibil acest demers cultural. Punctul de plecare al lucrării este criza pe care o traversează filmul european. Regizorii bătrânului continent se simt amenințați. Pe de o parte, își doresc să ajungă în America și să lucreze după rețeta hollywoodiană, iar pe de altă parte, vor să-și păstreze identitatea culturală, marca europeană. Evident, nici realizatorii români de film nu au rămas indiferenți la aceste probleme, chiar dacă la noi, nu se poate vorbi nicicum de o industrie cinematografică. Sunt prezente în această carte opi-

Semantica de astăzi, în mod tendențios formalizată, este mai puțin cunoscută celor care nu se îndeletnicesc cu studiul ei. Este vorba de un domeniu cu rezultate puțin relevante, și nu pentru că acestea ar avea o mai mică importanță în perspectiva unei bune cunoașteri și folosiri ale limbilor naturale, ci pentru că prezentarea lor îmbracă de cele mai multe ori haina limbajului terminologic specializat. Pentru a realiza un ghid accesibil care să inițieze în domeniul semanticii moderne este mult de făcut și cu siguranță este nevoie și de alte inițiative în afara celei de față: noi vom schița doar, în spațiul restrâns al rubricii de față, principalele valori semantice puse în valoare de semantica cuantificată a structurilor nominale.

Determinarea valorii semantice a unei structuri frazice rezultă dintr-o combinare complexă a mai multor subcomponente: mai întâi, *conținutul propozițional de bază*, aceasta înseamnă reprezentarea unei situații prin intermediul predicatului și a celorlalte părți de

conexiunea semnelor

vorbire. Există apoi o valoare de localizare temporală care cuprinde nu numai localizarea absolută a situației în cauză pe axa timpului, dar și localizarea în relație cu alte situații. Acestea se combină cu o *valoare de polaritate* (pozitivă sau negativă) și o valoare modală care cuprinde variații referitoare la caracterul real sau ipotetic al situației prezentate de struc-

O altfel de semantică

mariana ploae-hanganu

tura nominală. În unele cazuri, pentru o completă specificare semantică se recurge la explicarea *asertiunilor subînțelese sau presupuse*. În sfârșit, este aproape întotdeauna necesar, pentru a se obține o definiție completă a valorii semantice, să se determine referința discursivă care să permită să se stabilească valoarea denotativă a anumitor elemente ale frazei, adică dacă sunt elemente lexicale, deci cu înțeles, sau elemente nule.

Semantica structurilor nominale poate să cuprindă toate aceste subcomponente care se distribuie pe diverse planuri, unele *intrinseci* sintagmei nominale - și care depind doar de valoarea semantică a elementelor ce o compun: cuantificatori, nume, complemente, modificatori - și altele *extrinseci* care depind de relațiile pe care sintagma nominală le stabilește cu alte elemente situate în afara frazei sau a discursului.

Încercând să înțelegem semantica intrinsecă a structurilor nominale este nevoie mai întâi să reflectăm asupra numelui (ceea ce în gramatica tradițională se desemnează, în sens larg, prin substantive). Un prim pas în acest sens poate fi acela de a stabili - într-o filiație aristolelică, dar și cu influențe mult posterioare acesteia - că toate numele au ca funcție de bază să identifice entitățile participante într-o situație, în timp de

predicatul - în special cele verbale și adjectivale - servesc la identificarea acestei situații. În al doilea rând trebuie să recunoaștem diversitatea semantică a numelor, evidențiind faptul că există o corespondență între subclasele de nume pertinente din punct de vedere lingvistic, adică clase care determină ca fiind bună sau rea formarea construcțiilor respective. Și subclase de obiecte ale realului nonlingvistic. Este desul de obișnuit faptul că într-o astfel de interpretare semantică, nume ca *aur, inel, prietenie* sau *călătorie*, să aparțină la subclase semantice distincte nu pentru faptul că entitățile denumite de ele pot fi separate într-o tipologie bazată pe criterii nonlingvistice - de exemplu, fizice sau filozofice -, dar mai ales pentru că acest fapt are drept consecință că numele respective prezintă diferite proprietăți lingvistice. Recunoașterea diversității semantice a numelor constituie prima treaptă care se atinge ușor, pe cale intuitivă, și care poate fi susținută ulterior prin date simple. Cu toate acestea, conturarea deplină a unei tipologii bine fundamentate a numelor se poate atinge doar atunci când sunt cunoscute și descrise procesele de formare a structurilor supra-nominale - în primul rând, procesele de formare a numelor modificate și a sintagmelor nominale. Și apoi, procesele de formare a structurilor de nivel superior, până la frază. Putem spune că numai din înălțimea acestui edificiu structural, privind din nou către una din bazele sale - baza nominală - se poate înțelege întreaga varietate și complexitate a clasei numelor. După ce se schițează această „arhitectură” bazică a semanticii nominale, se poate relua o tipologie a numelor prin intermediul unor operații semantice, înțelese ca procese morfologice și sintactice, și care sunt în număr de trei: *modificarea nominală, pluralizarea nominală și cuantificarea nominală*.

Cei trei mușchetari și folclorul ori despre „Memoria ethnologică”

ștefan jurcă

Să fie vreun sfert de secol de atunci de când, călare pe un Pegas, cum azi cine și-ar mai putea imagina, descălecam în municipiul de pe Săsar aflându-l coleg și prieten pe, neuitatul, Claudiu Coșoi (1952-2001) alături de care am cunoscut elita spirituală a Maramureșului într-o, de neimaginat, efervescență. Așa am ajuns în atelierul maestrului Mihai Olos (azi în Germania) unde tocmai se făceau și se desfășeau „din horincă și cântări” cele foi măiestre, culminând cu *Calendarul hora Mureșului* (Ion Bogdan, Mihai Olos, Nicoară Timiș). Ei au fost cei trei mușchetari dintre care doar Ion Bogdan

(Dumitru Iuga) a continuat să se lupte nu doar cu morile de vânt, ci și cu tipărirea folclorului, adunând, până la ora de față, între copertile revistei nu mai puțin de 770 de pagini în cele 7 numere (în patru apariții). Despre revistă s-a scris și în presa centrală și în cea culturală, însă poetul Ion Bogdan m-a rugat să dau un semn în lumea scrisă că a ajuns până la această performanță, iar în faza de finalizare se află un nou număr al revistei. Efortul este uriaș, nu doar cel intelectual, cât și cel financiar, revista se distribuie între prieteni deși are toate actele în regulă (redacție, fax, e-mail, Internet, ISSN) întrucât tirajul este mic, iar această formă de revistă este o „ciudățenie”, deși are la bază criterii serioase de ordonare a folclorului.

Eu spun că nu este o ciudățenie, ci o

minune - așa cum o minune românească este și Țara Maramureșului aflată de secole cu dracu în coastă. „De ce oare a rămas portul și cântecul nealterat în Maramureș?” m-a întrebat cineva. Zău că eu nu mi-am pus întrebările astea: „Omu' dacă bătrânește/ Șohan nu întinereste/ Codru-ngâlbenind de vânt./ Omu' bătrâne' de gând”. Așadar din recentul număr (6-7/ ianuarie-iunie, 2003) al „Memoriei ethnologice”: Ioan Alexandru, Vasile Lucaciu, Lucia Pop; Dr. Vasile Lucaciu - din nou acasă, Mihai

folclor

Pop: **O nuntă în Budești**, alte semnături: Ioan Chișter, Mihai Olos, Nicolae Iuga, Pamfil Bîlțiu, Bruno Mazzoni, Petre Lenghel-Izamm, apoi despre Pinteazul Viteazul: Vasile Gaftone, Mihai Tepei, Ana Maria Brezovski, Otilia Marinescu, Traian Ursu.

Și, uite-așa, de la două-trei cuvinte am ajuns la o pagină încercând să schițez în grabă câteva rânduri despre patrimoniul ethnologic al Maramureșului, cu îndrăzneala de a-l ruga pe scriitorul Marius Tupan să le ofere găzduire.

Smarandache, bulgarii și Africa

Florentin Smarandache este profesor de matematică. Dumnealui i s-a năzărit să migreze. Spre tărâmul literaturii. Și-a luat cu el spiritul inventiv din matematici - ceea ce nu e rău deloc - și iată-l. Cum în literatură ce a fost de inventat se inventase deja până la debarcarea sa, domnului Smarandache altă bazaconie nu i-a trecut prin cap decât... paradoxismul. Cu ce se mănâncă și cum arată paradoxismul, noi nu prea putem să vă spunem. Noroc că s-a inventat și funcția de laudător al domnului Smarandache, funcție pe care o ocupă cu multă sărguinciozitate domnul Marcel Crihană. De la acesta din urmă aflăm mai multe despre paradoxism și despre Florentin Smarandache. Domnul Crihană nu se abține și face o comparație compromițătoare, la care, de altfel, ne așteptam. Pornind de la o observație a nici el nu știe cui (pe care o citează din memorie) - „În afară de Omar Khayam și de Ion Barbu, în istoria culturii nu se mai întâlnește un creator de seamă și în poezie și în matematică” - domnul Crihană dă cu băta în baltă: Florentin Smarandache în „aceeași familie de matematicieni-poeti”, cu Khayyam (apropos, domnule Crihană, grafia general acceptată este „Khayyam”, iar nu „Khayam”) și Ion Barbu. Iată ce scrie mai departe domnul Crihană și despre „Mișcarea Literară Paradoxistă”: „(...) Smarandache și ceilalți paradoxisti judecă lucrurile cam astfel: nu există domeniu care să poată fi guvernat

mereu mulțumitor de legi imuabile, nici o idee valabilă pentru toți și pentru totdeauna, nici un element de gândire și sensibilitate bătut în cuie. Prin urmare, dacă starea X este poetică pentru că..., este poetică și starea Y pentru că... și starea Z pentru că... ș.a.m.d. În orice caz, scriitorii paradoxisti (și Smarandache este lider internațional al acestora) (...) cultivă cu precădere și cu voluptate echivocul și bizazzeria, sensul nonsensului (...).” Cu alte cuvinte, ce nație ingrată să nu recunoască meritele acestui creator unic, artist al „sensului nonsensului”. Și ca să vedeți că vorbele domnului Crihană nu sunt goale (fragmentul pe care l-am citat face parte dintr-un studiu introductiv la volumul ... **peste mări și țări...** al domnului Smarandache, Editura Perpessicius, București, 2002), mergem la carte. Ca orice scriitor care se respectă, domnul Smarandache publică un **Journal de profesor în Africa**. Nimic mai frumos. Numai că până să ajungă în Africa, domnul Smarandache s-a „sui în tren până în capitală, str. Matei Millo, nr. 7, lângă Palatul Telefoanelor” (p. 7). Acum, domnul Smarandache călătorește în cu totul alte dimensiuni. Care va să zică, acolo e cam posibil să tai Bucureștiul cu trenul, pe carele (pă tren adică) să-l oprești chiar lângă Palatul Telefoanelor. Mergem mai departe. Îl însoțim pe domnul Smarandache în avion. Sufferim de foame alături de el, îi veghem somnul. Nimic mai dificil. Pentru că domnul Smarandache nu prea doarme: „Noaptea trecută în zona

grafomania

neutră am dormit-o iepurește. Întins îmbrăcat pe banchetă, așipeam și mă deșteptam speriat să nu plece avionul fără mine. Nu mai sunt/ ori sunt un altul,/ pentru că și locul schimbă omul,/ nu numai invers” (p. 15). Ați ghicit: l-am prins pe domnul Smarandache în aprigul foc creator. În curând ajungem în Africa. Continuăm să fim alături de domnul Smarandache. Ne luptăm împreună împotriva limbii franceze. Să decupăm câteva episoade din terifianta luptă: „Când începeau să nazalizeze, m-apucau toți dracii. Nu mai pricepeam o iotă”; „Mai târziu aveam să învăț și eu a nazaliza. O, îmi era mai mare dragul să m-aud cum pronunț”; „Ducându-mă la poștă să întreb cum pot trimite un colet poștal în străinătate, funcționarul mă întreabă: «Jusqu'à quel poids?» «Comment?» întreb eu, care nu știam ce poate să însemne ultima noțiune. «Poids, poids», accentuează el, și pune mâna pe niște greutateți neică și le ridică, de am crezut că vrea să-mi dea cu ele-n cap” (p. 51). O altă mare problemă o are domnul Smarandache cu... bulgarii. Chiar așa, existența domnului Smarandache este foarte tulburată de bulgari. „(...) apoi mai era și acel sufler de român care nu putea fi înțeles de un bulgăroi” (p. 52), „În privința limbii mă simțeam inferior tuturor, chiar și bulgarilor (...), dar în privința matematicii nu prea aveam ce discuta cu ei, cu toată facultatea lor făcută la Paris sau în Palilula!” (p. 54), „- Îl cunoașteți pe Monsieur Tzanev? (...) - Bine, dar eu nu sunt bulgar, sunt «roumain», zic... «Roumanie»” (p. 54), răspunde tăfnos domnul Smarandache. Între timp învățase franceza...

Corina Sandu

corina_sandu2003@yahoo.fr

Dacă teatrul românesc a depășit de mult timp perioada în care socialul prima asupra esteticului, nu înseamnă că tot ce este legat de acest fenomen cultural, atât de viu și de complex astăzi, se situează în limitele firescului. Mediaticizarea lui este inacceptabil de scăzută în aceste timpuri, când există atâtea modalități publicitare prin care publicul larg ar putea să fie informat despre piesele care se joacă. Deocamdată, doar periodicele culturale și unele cotidiene au rubrică de teatru sau suplimente artistice unde apar, de regulă, cronici de spectacol. Ca publicații de specialitate, nu există decât două, „Teatrul azi” și „Scena”, care încearcă să supraviețuiască într-un peisaj cultural atât de afectat de sărăcia financiară. Un singur teatru, Naționalul din București, are și o revistă proprie, „Gazeta Teatrului Național”, aflată la a treia serie, dar și ea cu o arie restrânsă de difuzare, cu circuit închis.

În acest context, strângerea în volum a unor cronici de teatru și interviuri consemnate de Cristina Modreanu (și publicate în „Adevărul”,

consemnări

„Adevărul literar și artistic” și „Teatrul azi”, în ultimii ani) este un fapt binevenit. Cartea (**Șah la regizor**, București, Editura Fundației Culturale Române, 2003, 438 p.) reunește texte foarte variate ce redau o imagine a teatrului românesc din perioada de tranziție dintre două milenii (cuprinde însemnări din stagiunile 1997-1998 - 2001-2002), grupate la nivel de volum în cinci secțiuni care le coagulează cât de cât, astfel: **Portret de regizor**, **Spectacole**, **Regia de mâine**, **Dramaturgia românească în spectacol**, **Epilog**. O carte de acest fel nu poate fi exhaustivă și autoarea nici nu are această pretenție, mărturisindu-și de la început intenția: „Le-am așezat «pe cap de regizor» în speranța că se va observa astfel traseul fiecărui creator de la un

Regia de teatru azi

spectacol la altul, mă rog, o porțiune numai din acest traseu, în măsura în care acesta s-a intersectat cu «traseul» meu de spectator. Așa se explică absențele unor nume cunoscute sau numai ale cronicilor pe marginea unora dintre spectacolele lor”.

Într-o perioadă în care toată lumea vorbește despre o degradare culturală prin intruziunea popularului, a vulgarului în artă, publicul se adaptează din mers la ceea ce i se oferă, atât cât îi dau voie prejudecățile, dar și strategiile repertoriale care trebuie racordate la realitate: „Teatrul trebuie să învețe să vorbească pe înțelesul omului de azi, care s-a îndepărtat de cel de ieri”, observă pe bună dreptate autoarea. În acest climat, rolul regizorului este de a căuta tot timpul ceva nou, ca de pildă montarea în spații neconvenționale (preferate de Cătălina Buzoianu) sau inovarea în domeniul mijloacelor de expresie. „Limita teatrului românesc vine

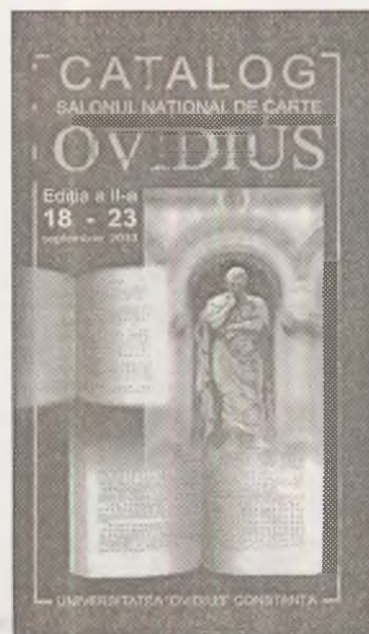
spectacole mai bune sau mai puțin reușite. Există o justete în scrisul Cristinei Modreanu față de actul teatral, dar și un subiectivism, inerent poate și caracteristic cronicarului care se lasă influențat în receptarea unui spectacol de o lectură anume, de o întâmplare personală, de o simpatie pentru un regizor sau pentru un actor ș.a. Este dreptul autoarei să aprecieze, în unele cazuri spectacole mai puțin reușite și să critice altele montări interesante, dar nu-și găsește locul într-o astfel de carte relatarea unui incident telefonic cu o regizoare, chiar dacă el a fost generat de o cronică la un spectacol și nu au relevanță nici remarci de tipul „un tânăr actor care a avut lipsa de inspirație să plece din Trupa Teatrului Tineretului din Piatra Neamț (unde juca numai roluri principale) pentru a risca să se piardă în anonim la București”.

Cristina Modreanu scrie un tip de cronică în care gazetarul dublează în permanență criticul de teatru și-i impune un stil concis, dar presărat cu unele redundanțe: adjectivul „tânăr”, adverbul „clar”, aglomerări de superlative, uneori. Cu toate acestea, cartea de față are meritul de a prezenta publicului, prin interviurile consemnate păreri ale unor regizori importanți în acest moment în teatrul românesc, dar și puncte de vedere ale autoarei față de multe dintre chestiunile arzătoare în domeniu, încheind: „Pentru mine teatrul e o aventură, posibil un substitut a aventurii absente în viață”.

alina boboc

Premiile ediției a II-a a Salonului Național de Carte „Ovidius” Constanța, 2003

Premiul Opera Omnia - Pericle Martinescu.

Premiul Universalia - Dan Grigorescu
Premiul Theodor Capidan - Pr.univ. dr. Nicolae Saramandu pentru volumul **Studii aromâne și meglenoromâne**, Editura ExPonto.

Premiul de Excelență - critică: Eugen Negrici pentru volumul **Literatura română sub comunism**

- proză: Ovidiu Dunăreanu pentru volumul **Întâmplări din Anul șarpelui**, Editura ExPonto.

- poezie: Arthur Porumboiu pentru volumul **Lebăda nu vrea să cânte**, Editura ExPonto.

Premiul Special

- Acad. Marian Traian Gomoiu și Marius Skolka pentru volumul **Ecologie. Metodologii pentru științele ecologice**, Editura Ovidius University Press;

- Prof.univ.dr. Victor Ciupină pentru volumul **Electricitate și magnetism**;

- prof.univ. dr. Aurel Lup Dobrogea agricolă. **De la legendă... la globalizare**;

- Florin Manolescu pentru **Enciclopedia exilului literar românesc**;

- prof. univ.dr. Mircea Răgneață pentru **Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării vol 1, II**, Editura ExPonto;

- George Stănculescu pentru volumele **Fotbal. Specializare, Teoria jocului de**

fotbal, Editura Ovidius University Press; - Paul Alexe, Traian Bucovală și Elena Frâncu pentru volumul **Handbal la malul Mării**;

- Mioara Popescu și Roza Tumbăr pentru volumul **Mitropolia Olteniei. Revista oficială a Arhiepiscopiei Craiovei și a Episcopiei Râmnicului**. Indice bibliografic 1948-1998. Editura Universitaria Craiova.

Premiul pentru eseu în limba străină - Adina Ciugureanu **The Boomerang Effect**. Editura ExPonto; Ileana Mihăilă **Eriger une republicue souveraine, libre et independante**. Editura Roza Vânturilor.

Premiul pentru eseu - Doina Păuleanu **Constanța. Aventura unui proiect european**, Editura ExPonto; Florența Marinescu **Va pensiero**, Editura ExPonto

Premiul pentru cartea de artă - Alexandru Cebuc pentru albumul **Irimescu**, Editura Arc 2000; Ileana Marin pentru volumul **Pictura prerafaeliștilor sub semnul narativului**, Editura Meridiane

Premiul pentru susținerea culturii scrise - Uniunii Scriitorilor din România; Bibliotecii Naționale a României; domnului consilier Lucian Pricop, Ministerul Culturii și Cultelor.

Premiul pentru editarea volumelor de referință - **Porturile dunărene și Rutiera Dunării de**

Gheorghe Iurașcu, Eugen Huhulescu și Ion Țigaret.

Premiul pentru debut - volumul 9 poezi, Editura Muntenia din Constanța.

Premiul pentru antologie: Insula albă. Literatură contemporană la Dunărea de Jos, coordonatori: Marian Dopcea și Olimpiu Vladimirov, Editura

ExPonto.

Premiul pentru calitatea tiparului: Trustului de Presă „Cuget Liber” Constanța.

Premiul pentru grafică - plasticianul Constantin Grigoruță.

Premiul special „Ovidius” pentru revistele - „Adevărul literar și artistic”, „Steaua”, „Observator cultural”, „Luceafărul”, „22”, „Universul cărții”, „Amphitruon”.

Diplomă pentru promovarea culturii interetnice Editurii „Teșu” București.

Festivalul-concurs Național de Poezie „Avangarda XXII”

Premiile festivalului au fost acordate după cum urmează:

Pentru creatorii de poezie, care nu au depășit vârsta de 35 de ani și care nu au debutat editorial:

- **Premiul I și Premiul Editurii Fundației Culturale Cancicov:** Lavinia Moțoc, Craiova

- **Premiul II și Premiul revistei „Ateneu”:** Oana Cătălina Ninu, Constanța

- **Premiul III și Premiul revistei „Tribuna învățământului”:** Cristian Pânzariu, Suceava

Nominalizări: Ioana Nistorescu (studentă, București), Liviu Dorin Clement (redactor-șef adj. la cotidianul „Crai Nou”, Suceava), Felicia Mariana Orban (Ploiești, decedată), Gheorghe Mira (profesor, comuna Ștefan cel Mare, Argeș) și Silviu Dachin (electrician, Alba Iulia).

Pentru creatorii de poezie care au debutat editorial în anul 2003 și care nu au depășit vârsta de 40 de ani:

- **Premiul „Avangarda XXII” și Premiul Uniunii Scriitorilor din România** - filiala Bacău pentru cea mai bună carte de debut - poezie - a anului: Florentina Toniță. **Lacrimi de nisip** (Editura Parnas, Iași, 2003).

Festivalul de la Sighetul Marmației

Premiile Festivalului de la Sighetul Marmației au fost acordate astfel:

Cosmin Perța - pentru debutul poetic în volumul **Zorovavel**, apărut la Editura Grinta din Cluj;

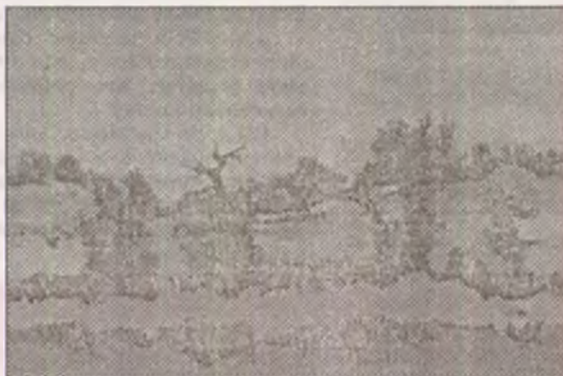
Vasile Grigore Latiș - pentru volumul **Versuri premergătoare**, apărut la Editura Proema, Baia Mare;

Nicolae Corlat - pentru volumul

Bucuria, apărut la Editura Dacia, Cluj.

Un premiu special al juriului i s-a acordat lui Gheorghe Vidican, pentru volumul **Utopia nisipului**, Editura revistei „Familia”, Oradea.

S-a acordat, prin prof. Sălcu Horvath, un premiu lui Dorel Macarie pentru volumul de poezii **Să vină medicul legist!** apărut la Editura Scriptorium din Baia Mare.

Numărul a fost ilustrat cu reproduceri după lucrări semnate de Constantin Gheorghe

„Ne americanizăm, nu ne globalizăm“

Julieta Moleanu: Domnule Constantin Lucaci, ați împlinit de curând 80 de ani. Cum vă ați simțit?

Constantin Lucaci: Aflându-mă la Veneția, la Institutul Român de la Veneția s-a făcut prezentarea cărții (*Metafora Luminii*, Monitorul Oficial, 2001-n.r.) și a venit și Giorgio Segato, care a vorbit despre sculptură și despre fenomenul artistic în general. M-a elogiât spunând că sculptura mea aparține clasicismului, prezentului și viitorului, adică este o operă de artă care cuprinde elemente esențiale. (Opera mea are trei elemente de bază: marea compoziție, lumina și muzica). Tot cu această ocazie, la Cornetto D'Adda, primarul mi-a organizat și el o mică manifestare. La noi însă nu s-a făcut nimic. Eu sunt amuzat și în același timp amărât de aprecierea sau neaprecierea culturii la noi, în toate domeniile ei.

J.M.: Care sunt evenimentele care v-au marcat anii de formație?

C.L.: La o emisiune a lui Iosif Sava, acesta m-a întrebat „De unde atâta muzică, Maestre?” Emisiunea fiind în direct, am avut atunci o revelație. Și mi-am amintit cum, pe când aveam trei-patru ani și seara mă culcau parinții, eu ascultam muzică din partea cealaltă a grădinii noastre. Ascultam pios muzică de cameră, muzică grea; am fost fascinat. Și mi-a rămas ca o mare fascinație care s-a conturat în opera mea încorporată, nedirijată. Mai târziu, la 14-15 ani, am vrut să mă fac compozitor. Tatăl meu mi-a cumpărat un aparat de radio. Ascultam muzică germană: Wagner, Beethoven... Există un univers al artistului în care te formezi, pe care nu ți-l dă nimeni. Eu m-am format într-un mod personal.

J.M.: Aveți o teorie personală asupra fenomenului artistic?

C.L.: M-am ferit dintotdeauna de precepte și reguli pentru că toate te limitează și te duc la repetare. Regulile mele după care m-am ghidat toată viața ar putea fi: armonia muzicii - care este celestă, deoarece dimensiunea muzicii este infinită, pe când cea vizuală este finită; și pregătirea academică în sculptură. Am studiat toate regulile de la egipteni, greci și maeștrii Renașterii; mi-am însușit o gramatică serioasă a sculpturii. Precum un mare pianist se pregătește pentru un concert învățând game, la fel și eu mi-am pregătit gamele. Gamele mele au fost învățate cu marii maeștrii mondiali. Tehnica este un mod de a fi și nu mi-e frică să mă pierd în el. Echilibrul matematic și filosofia le-am trăit, iar cât privește tehnica, am avut „norocul”, pe baza cunoștințelor acumulate în vacanțele de vară - care au fost multe având în vedere studenția mea îndelungată -, petrecute la Boeşa, în birou, făcând construcții de mașini, să-mi însușesc și tehnica. Aceasta m-a ajutat mai târziu la construirea fântânilor cinetice. Se armonizează: latura tehnică și cea matematică. Cei speriați de tehnică nu sunt destul de pregătiți pentru ea. Tehnica trebuie să fie atât de bine însușită încât să nu se vadă, să nu se simtă.

J.M.: Există o cultură tehnologică, în sensul de transcendere a tehnologiei la nivelul poeziei? (Mă gândesc la Bernhard Luginbuhl sau Jean Tinguely, spre pildă.)

C.L.: Ca și muzica, tehnica trebuie să existe în-

corporată în sculptură, ca și legile fizicii contemporane. Căci fizica contemporană a câștigat spațiile celeste; or, acesta este visul omenirii. Eu sunt un artist care încearcă să poetizeze materia, să îi dea formă artistică. Acum 20 de ani eram în Polonia într-o delegație oficială cu o colegă care făcea artă decorativă și era atrasă de nouătăi. La o expoziție cu niște cutii de conservă și cuiul în conservă, doamna mea nu înceta cu exclamațiile. După două zile am fost invitați într-o superbă catedrală unde organistul a cântat din Bach. Atât de frumos suna biserica înaltă cu statuile sale, încât am amuțit. Plecând de la catedrală, la ieșire, această damă mă prinde de braț și începe să mă poarte liniștită pe ale. Îmi zice: „Știi ce mult mi-a plăcut? - Știu, îi spun. - De unde? - Pentru că nu ai mai exclamat.”

J.M.: Primele dumneavoastră lucrări sunt executate din materiale tradiționale (piatră, bronz, lemn). Când se face trecerea la oțel inoxidabil?

C.L.: Nu dintr-o dată. Evident, un începător face modelaj cu lutul. Marmura este grea, lutul maleabil. În facultate m-am jucat cu lut. După care am epuizat acea etapă. Eu fac parte dintre acei artiști care lucrează într-o anumită etapă până o epuizează. Cum a fost figurativul: eu nu l-am părăsit, eu l-am epuizat. Nemulțumit de limitarea gesticii umane, a expresiei, am trecut la simbol: sculpturile mele au devenit mai filozofice, mai elevate, deși continuă să aibă aspirația umană, dar la o scară mai elevată, cum am spus deja. La material, trecerea nu a fost ușoară. La mine, o operă se creează din alta. Până la prelucrarea oțelului am trecut printr-o etapă intermediară, de sculptură în granit. Granitul obligă la sinteza formei și în același timp la o idee mai elevată. Această etapă mi-a netezit drumul către oțel inoxidabil.

J.M.: A avut o însemnătate deosebită pentru economia carierei dumneavoastră invitația la emisiunea televizată a lui Giulio Carlo Argan, fostul președinte al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, renumit critic de artă?

C.L.: Întâlnirea cu el a fost destul de scurtă. Expoziția mea de la Roma făcea valvă. Italienii erau la început de decadentă pe atunci. Argan era curios să-mi vadă opera. A venit și domnul Aquille Bonito Oliva, mare critic de artă și curatorul Bienalei de la Veneția.

J.M.: Este arta actuală în criză?

C.L.: Criză? Cum să se afle în criză, când nu mai există! Situația aceasta este generată în mare măsură de nepăsarea oamenilor cu bani și de lipsa de cultură. Cultura presupune oboseală, muncă. Lipsa unor mecena și vulgul impostorilor care se joacă creează un dialog de impotență care duce la pseudo-cultură. Or cultura presupune vocație...

J.M.: Cum considerați că globalizarea și impunerea tehnicii vor afecta arta societăților tradiționale?

C.L.: Nu globalizarea strică ceva. Te obligă evoluția tehnicii și societatea să ajungi la o unitate socială. Ne americanizăm, nu ne globalizăm - și asta este greșeala. Americanii, din aventurieri, și-au făcut o țară dezvoltată tehnic, dar, din nefericire, nu au cultură. Ei cred în capodoperele snobismului. Or, cultura, am mai spus-o, înseamnă efort. Ei nu au timp și nu au spirit. Americanizarea distruge și cultura europeană, care este una solidă, cu rădăcini în Extremul Orient, prin infiltrații de-a lungul timpului.

J.M.: Prin fântânilor cinetice amplasate în piețe urbane centrale, arta d-voastră participă la viața orașelor. Are monumentul de artă un caracter autonom?

C.L.: De când le fac, mai întâi le integrez. De exemplu, înainte de a face fântâna de la Constanța, am făcut parcul care se află acum în jurul ei. În lucrările de efect public mă las furat de necesitățile orașului; intervine în munca mea spectacolul, latura festivă a fântânilor.

J.M.: Credeți că în Capitală nu și-ar găsi locul o astfel de fântână?

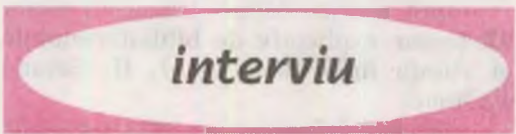
C.L.: Inutil să vorbim. Pe vremea lui Ceaușescu nu era voie, acum sunt impostori. Cum ar fi celebra „păpădie” de la Obor. Primarul de la Sectorul 3 și-a întrebat secretara cine a făcut fântâna de la Brăila, că vrea una în București. Dar până acum nimeni nu a venit la mine să mă întrebe.

J.M.: Spre ce direcție ați modificat viziunea brâncușiană de esențializare a formelor, de abstragere a formelor în matca lor originară și pură?

C.L.: Nu am modificat nimic. Brâncuși este un mare sculptor al epocii contemporane. Primul care a făcut abstract-simbol și nu abstract-sens. A sintetizat forme, pornind de la concret, de la forme existente pe care le-a stilizat și le-a dat un simbol. Brâncuși este concret, terestru, eu nu mă inspir din nimic. Pe mine m-a ajutat mult muzica, care m-a învățat să creez stări emoționale din nimic. Eu nu fac altceva decât să le transmit în ceva și, *dacă se poate*, în ceva cât se poate de imaterial: în lumină. Lucrările mele sunt plutitoare, nu țâșnitoare. Materialul mă ajută să evit gravitația. Am mers mai departe de Brâncuși. Opera de artă modernă a renunțat de mult la anecdota. Explicațiile sunt anecdotice. Opera mea este un fel de catalizator între mine și materie. De aceea nu e nevoie de pregătire tehnică pentru receptarea operii mele, ci de sensibilitate.

J.M.: Considerați că ați găsit metafora care să vă aproximeze cât mai fidel imaginația d-voastră artistică?

C.L.: O, Doamne, sper că nu am găsit-o! Metafora nu poate fi găsită. Iar dacă o găsec înseamnă limitarea mea. Nu există perfecțiune. Căutare există. În iunie, la Ravenna, președintele juriului, Pietro Amato, directorul Muzeului Istoric al Vaticanului mi-a cerut îngăduința să scrie o carte despre mine și mi-a promis că o va scrie altfel decât este aceasta

(*Metafora Luminii* - n.r.). Eu mai fac zece-cincisprezece lucrări, care vor fi baza unei cărți noi. Amato este un mare cercetător al luminii; avem de o apropiere. Metafora intervine atunci când nu reușești să sculptezi lumina și atunci imaginezi o formă. Sculptura întotdeauna s-a bazat pe umbră și lumină. Rodin, Brodel, Rembrandt au folosit clar-obscurul. La mine lumina devine preocupare în sine. De aceea folosesc oțelul șlefuit pe principiul șlefuirii diamantului (această metodă este unică pe plan mondial). Există un dialog între forma care generează lumina și spațiul care se reflectă în el. Amato mi-a spus: „Știi tu de ce îmi place arta ta? Pentru că este pură, pentru că e lumină absolută. Vezi tu, culoarea nu este altceva decât lumina în suferință.”

J.M.: Ce ne puteți dezvălui despre proiectele dumneavoastră de viitor?

C.L.: Proiectele mele sunt de două feluri: opere de atelier - pe care le creez mereu și reprezintă baza creației mele și opere de efect public - pe care le fac, evident, la comandă. Acum am în proiect fântâna de la Alba Iulia, lucrare care îmi va lua doi ani. Lucrările de efect public sunt comparabile cu marile simfonii, în vreme ce lucrările de atelier sunt asemenea muzicii de cameră.

J.M.: Macstre Constantin Lucaci, vă mulțumesc pentru acest prilej de incursiune în arta Domniei Voastre.

Interviu realizat de
Julieta Moleanu

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor.